

LETNIK XXX, ŠTEVILKA 1/2014

NOVA GLASILO
FILATELISTIČNE
ZVEZE SLOVENIJE

FILATELIJA

ISSN 1408-0303

Veselko Guštin ; Znamka za 15 din, Gospodarstvo	4
B. Kranjc, B. Petauer, I. Pirc ; Celjska izdaja – drugič	5
Peter Suhadolc ; Poštni urad Dolina	9
Ivan Turk ; Starejši odtisi poštinskih strojev	16
Tomislav Trpkovski ; Pošta na tleh današnje R Makedonije (5)	18
Boštjan Petauer ; Celine BiH	24
Igor Pirc ; Novosti v knjižnici	28
Vojtech Jankovič ; Trenutni trendi tematske filatelije	29
Primož Premzl ; Raketna pošta	40
Igor Pirc ; Potujoče pošte Kraljevine SHS in Jugoslavije 1919-1941	47
Bojan Bračič ; Odtisi poštinskih strojev	48
Srečko Beričič ; Jubilejna filatelistična razstava krožkarjev na OŠ Škofja Loka – Mesto	50
Veni Ferant ; Olimpijski dan na II. OŠ Celje	52
Bojan Bračič ; Naj maksimum karta v 2013	53
Igor Pirc ; Brasiliana 2013	56
Srečko Beričič ; 70. obletnica partizanske izdaje Prešernove Zdravljice in 70. oble- tnica poboja 50 talcev v Škofji Loki	58
Bojan Bračič ; Priložnostna razstava na Visoki šoli za varstvo okolja	60
Bojan Bračič ; FND Celje ponovno aktivno	62
Razvedrilo; Iz zakladnice slovenskih rekov	63
Igor Pirc ; Slovenske znamke ponovno v svetovnem vrhu	63

NOVA FILATELIJA Glasilo Filatelistične zveze Slovenije

*“Za bogatitev in širjenje
filatelističnega znanja”*

Filatelistična zveza Slovenije je re-
gistrirana v Ljubljani kot neprofitna
organizacija zveze filatelističnih
društev v Sloveniji. FZS je članica
Mednarodne filatelistične zveze
(Federation International de Philatelie
— FIP) in Združenja evropskih filateli-
stičnih zvez (Federation Of European
Philatelic Associations — FEPA)

Za izdajatelja:
Peter Suhadolc

Uredniški odbor

Glavni in odgovorni urednik:
Bojan Bračič
e-naslov: bojan.bracic@triera.net

Člani uredniškega odbora:
Vencelj Ferant, Veselko Guštin,
Igor Pirc, Lojze Tomc

Ponatis člankov z navedbo avtorja je
dovoljen samo s pisnim soglasjem
uredništva.

Fotografija na ovitku:
Kubanska znamka z motivom pisma
iz raketnega eksperimenta JUG I,
Hoče pri Mariboru

Prelom in tisk:
www.evrografis.si
marec 2014

Naklada:
1200 izvodov

Naslov uredništva:
Filatelistična zveza Slovenije
p. p. 1584
1001 Ljubljana
<http://www.fzs.si>

ISSN 1408-0303

Cena: 2 EUR, za tujino 3 EUR
Glasilo prejemajo člani FZS brezplačno.

NOVA FILATELIJA

GLASILO FILATELISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK XXX

ŠTEVILKA 1/2014

Beseda urednika

Vstopamo v 30. leto izdavanja Nove filatelije, ki je januarja 1950 postala glasilo Filatelistične zveze Slovenije. Takrat je uredništvo (glavni urednik Pavle Anderlič, odgovorni Silvo Pajk) na prvi strani zapisalo: »Prvikrat stopa Filatelistična zveza Slovenije pred svoje članstvo z lastnim glasilom. Zadana naloga ni lahka, toda zavedamo se dobro, da je vsakemu pravemu filatelistu nujno potreben strokovni list, če hoče slediti razvoju filatelije doma in v svetu.« Naloga res ni bila lahka, posebej če upoštevamo, da je revija izhajala mesečno. V letu 1953 je delo odgovornega urednika prevzel Lojze Černota in ga opravljal do vključno leta 1957. V uredniškem odboru so mu pomagali Dušan Gruden, Anton Lavrič in Ciril Pirc. Lavriča je že leto kasneje zamenjal Bojan Pečar. V letu 1957 je izšlo samo še 10 števil. Odgovorni urednik je v začetku 10. letnika (kot prvi letnik je šteta publikacija, izdana ob ustanovitvi FZS leta 1949) postal Lev Kovačič, Grudna pa je v uredniškem odboru zamenjal Julij Bar. Prva trojna številka (1-3) je izšla šele marca 1958. Uredništvo navaja za zaostanke in neizhajanje revije tehnične in finančne težave (vsi naročniki so NF plačevali), ki pa so se očitno nadaljevale, saj je v tem letu izšel samo še en zvezek (4-6). Očitno je bil problem tudi z avtorji prispevkov, saj so v obeh zvezkih objavljeni v glavnem le sezname novih znamk in sezname naročnikov. V letu 1959 se je stanje nekoliko izboljšalo, izšli so štirje zvezki (1-3, 4-6, 7-8 in 9-10), ki pa razen članka avtorja Julija Bara Filatelja – filatelist, ki je izhajal v nadaljevanjih, drugih strokovnih prispevkov ni bilo. Po tem je Nova filatelija za 35 let izginila. Leta 1996 sta jo obudila k življenju Mitja Jančar in Janko Štampfl, po dveh letih in treh številkah pa sva se na mojo iniciativo dela urednikov lotila z Andrejem Ivanušo. Po eni številki v letih 1998 in 1999 se je leta 2000 »odprlo«, čeprav od druge številke v tem letu večino uredniškega dela opravljam sam.

Kdor dela, tudi greši, gotovo pa nobene stvari, ki komu ni všeč, nisem naredil s slabim namenom. To delo opravljam z dobro mero veselja in računam, da ga bom lahko še nekaj časa, zagotovo pa ne naslednjih 30 let.

Znamka za 15 din, Gospodarstvo

Jugoslovanska znamka iz druge redne serije Gospodarstvo za 15 din, rdeče barve se je v prvič pojavila leta 1952 v linijskem globokem tisku. Mnogi ponatisi so bili brez posebnosti, razen v barvnih odtenkih, papirjih in lepilih. Tretja redna serija je bila tiskana v ofsetu.

V tej seriji, prav tako iz leta 1952, se pojavita dva tipa. Tip I, velikosti 19,5 x 25 mm in – kar je zelo pomembno – z rdečo črtico pod levo roko. Tip II, velikosti 20 x 26 mm, je bil brez omenjene črtice. Seveda se je tudi tretja izdaja ponavljala v mnogih ponatisih do leta 1958, ko smo dobili novo serijo Industrija, torej kar šest let. Omenimo še, da je bila znamka tip I (s črtico) na filatelističnem tržišču kar nekajkrat dražja, torej je bila bolj redka, kot tip II, brez črtice.

Tip I

Tip II

Jugoslovanska znamka za 15 din, tip I (s črtico).

Zaloge teh znamk je uporabljala tudi VUJNA (Vojaška uprava Jugoslovanske narodne armade) za pomožno pretiskavanje znamk v coni B STO. Tako se pojavijo v pomožni izdaji leta 1953 redne znamke gospodarstvo v linijskem in ofsetnem tisku s pretiskom STT-VUJNA v raznih barvah, skupaj osem vrednot. Za pretiskanje uporabljena znamka za 15 din je bila iz tretje redne jugoslovanske serije, natisnjena v ofsetnem tisku; pretisk je v rdeči barvi. Tiskarna v Ljubljani je seveda uporabila oba tipa omenjene znamke, tako tip I kot tip II. A v tej seriji je očitno bilo veliko več pol tipa I, kar pomeni, da te znamke niso bile redke, medtem ko se je tip II pojavljal redko. Razlika v ceni na filatelističnem trgu je bila v začetku do 20-kratna, z leti pa je narasla tudi do 200-krat.

Leta 1954 je sledilo naslednje pomozno pretiskovanje tretje redne jugoslovanske serije Gospodarstvo in sicer samo znamk iz ofsetnega tiska za 5, 10 in 15 din s pretiskom STT-VUJNA v raznih barvah. V tiskarno pa je tokrat prišlo veliko vec pol tipa II, kot tipa I.

STT-VUJNA rdeci pretisk, tip I (s cirtico), in zeleni pretisk, tip II (brez cirtice), najbolj obicajni.

Zato je znamka za 15 din s pretiskom v zeleni barvi tipa II obicajna, zelo redka pa je tip I.

Kot vidimo je zmeda kar precejšnja in to spretno izrabljajo trgovci, ki ponujajo znamko tipa I prve pomožne serije kot veliko redkost.

Kako je s katalogi? Najbolj zanesljive podatke bomo dobili v starih Katalogih postanskih maraka jugoslovanskih zemalja. V Sloveniki in Michelu je jasno obdelana samo prva pomožna izdaja STT-VUJNA, medtem ko za drugo ni podatka – mimogrede, za razmerje cen velja priblizno obratno. V Zumsteinu so korektno označene razlike in cene za obe pomožni izdaji. V katalogih Sassone in Cei nismo zasledili podatkov o tipih. Končajmo s povzetkom:

Jugoslavija: 15 din ofset	tip I REDKA	tip II obicajna
STT-VUJNA: 15 din rdec pretisk	tip I obicajna	tip II REDKA
STT-VUJNA: 15 din zelen pretisk	tip I ZELO REDKA	tip II obicajna

Veselko Guštin (veselko.gustin@gmail.com)

Celjska izdaja – drugič

Kot dopolnilo k mojemu prispevku Poskus opredelitve Celjske izdaje, objavljen v NF 4/2013, sem dobil tri »odmeve« priznanih slovenskih filatelistov; Bojana Kranjca, Boštjana Petauerja in Igorja Pirca. To me zelo veseli, saj s tem počasi odkrivamo in hkrati posredujemo spoznanja vsem, ki jih zanima ta del naše postne zgodovine. Še posebej me veseli, ker je moj prispevek ocenjen kot zanimiv. Ker govorijo o istih stvareh, sem vse omenjene odmeve združil v en prispevek in pri tem pri posameznih izpustil nekaj malenkosti, ki se ponavljajo (Bojan Bračič).

Z zanimanjem sem prebral prispevek B. Bračiča o Celjski izdaji. Kot zbiralec Verigarjev tudi sam zbiram znamke te izdaje, ki s pojavom Verigarjev časovno sovпада. O omenjeni izdaji sem sicer

že prej precej vedel, je pa treba čestitati avtorju, da jo je uspel sistematično obdelati iz vseh, ali pa vsaj večine poznanih virov, čeprav bo verjetno še dolgo, če ne za večno, ovita v tančico skrivno-

sti – tako kot še marsikaj v filateliji.

Svojo dopolnitev prispevka sem razdelil na dva dela in sicer v prvem opisujem nekaj svojih ugotovitev o samih pretiskih, v drugem pa poskušam vsaj delno odgovoriti na v koncu prispevka zastavljena vprašanja.

Ugotovitve o samem pretisku

Sam razpolagam z večino v prispevku omenjenih vrednot. Prva ugotovitev je, da se je pri pretiskovanju znamk verjetno zelo mudilo. To sklepam iz tega, da se niso preveč potrudili pri kvaliteti pretiska, tako najdemo pri isti vrednoti zamazane pretiske, pa tudi »normalne«, kakšni naj bi bili vsi.

Pretiskani znamki za 6 vinarjev.

Druga ugotovitev je, da so bile znamke z novimi vrednotami pretiskane dvakrat. Enkrat z novo vrednostjo, drugič s pretiskom »Slovenija«. Tudi pri pretiskovanju nove vrednosti je bilo štampljko oziroma klišejev očitno več, pri čemer so bile enkrat znamke najprej pretiskane z novo vrednostjo in nato s pretiskom »Slovenija«, drugič pa obratno. Tudi pri

Znamke, pretiskane z novo vrednostjo

teh vrednotah velja gornja ugotovitev glede kakovosti pretiska.

Odgovori na zastavljena vprašanja

Vladimir Tomec je bil že pred prvo svetovno vojno zbiralec ne samo znamk, ampak tudi (nanj naslovljenih) pisem in to v času, ko zbiranje celih poštnih dokumentov še ni bilo tako razširjeno kot danes. Njegovih pisem je ohranjenih kar nekaj in še danes jih občasno na e-bayu prodaja nekdo iz okolice Ljubljane. Kot je razvidno iz naslovov na ohranjenih pismih, je bil revident (nadzornik) državnih železnic, stanoval pa je v Tivoliju (slika 3). Na drugih področjih najbrž ni bil kakšna znana osebnost, saj o njem ni mogoče najti ničesar na medmrežju, prav tako tudi ne v Enciklopediji Slovenije. Očitno ni pokopan v Ljubljani, saj na pokopališčih, s katerimi upravljajo ljubljanske Žale, ni pokopan nihče s tem imenom in priimkom.

(Boštjan Petauer; bostjan.petauer@siol.net)

Dve pismi, naslovljeni na V. Tomca

O Vladimirju Tomcu ne vem veliko. Iz ohranjenih pisem je razvidno, da si je veliko dopisoval s kolegi v Italiji, Nemški Avstriji in Srbiji. Dobil je precej hudo filatelistično navdahnjenih pisem. Upam, da si jih ni pošiljal kar sam. Tudi podfrankirana pisma iz tujine, naslovljena na Južno železnico, so končala pri njem.

(Bojan Kranjc; bojan.kranjc@deos.si)

Franjo Počkaj

Avtor B. Bračič v članku o Celjski izdaji omenja skrivnostnega trgovca z znamkami Fr. P., ki naj bi za potrebe pretiskov nabavljal avstrijske znamke. Ko sem v letu 2005 po raznih arhivih raziskoval obstoj tiskarne Draga Hrovatina, ki je tiskala verigarske dopisnice, sem v Mestnem arhivu Ljubljane našel na obrtni list, ki je bil izdan 18. junija 1919 Franu Počkaju in sicer za Trgovsko agenturo in Komisijsko trgovino z znamkami (obrotni list št. 208/19).

Franjo Počkaj je bil Primorski Slovenec, rojen 7. aprila 1879 v Trstu. Pred italijansko zasedbo je pobegnil v Ljubljano in pridobil jugoslovansko državljanstvo. Po znanih podatkih naj bi bilo njegovo prejšnje bivališče oziroma pristojni urad v Materiji, okraj Voloska. V Ljubljani je stanoval na Erjavčevi ulici 14, v hiši, ki je bila mnogo desetletij kasneje podrta zaradi gradnje Cankarjevega doma. O tem sem v Novi filateliji

1/2006 objavil krajši članek Zgodba iz Mestnega arhiva Ljubljana.

Zanimivi pa sta še dve omembi tega imena. V nekaj avgustovskih številkah časopisa Domovina, ki je izhajal v Celju (leto XVIII, št. 87, 3. avgust 1908), je neki Franjo Počkaj objavljaj oglas, da kupi »Malo posestvo, išče se v celjski okolici ob vodi in pri gozdu, ne preda leč od železnice, hišica s 4—5 prostori ter drugimi prostori za kmetijo in 2—4 glave živine. Trst, Hotel Balkan, 402«.

Druga se nanaša na dogodke iz druge svetovne vojne; med žrtvami fašističnega terorja, ki so padle v Jami v Ičičih, je navedeno tudi ime Počkaj (Franc) Franjo (www.bing.com). Ali se je omenjeni Franjo Počkaj proti koncu vojne vrnil v okolje, kjer je živel pred prihodom v Ljubljano, in tam nesrečno končal svoje življenje?

(Igor Pirc; igor.pirc711@gmail.com)

Pri F(r), P. gre verjetno za trgovca Franjo Počkaja, saj skoraj ni mogoče, da bi obstajala takrat dva močna trgovca z istimi začetnicami. Ta oseba je sicer nekoliko bolj poznana kot tisti trgovec, ki je odkril in oblastem prijavil ponarejevalca (litografa Padeveta) in distributerje (trgovca Ivana Jurca in Mate Simončiča) ponarejenih verigarskih znamk za 15 in 20 kron, kot piše na strani 437 v 6. zvezku Priručnika maraka hrvatskih zemalja iz Zagreba (izdan leta 1946). Zgodba je v kratkem naslednja: Leta 1922 je trgovec z znamkami Franjo Počkaj, ki je imel precej pristnih znamk za 15 in 20 kron, izvedel, da se na dunajski (filatelistični?) borzi nudi večja količina teh znamk. Dalje je izvedel, da so nekateri drugi trgovci od obeh zgoraj omenjenih trgovcev kupili večjo količino teh znamk. F. P. je vložil kazensko prijavo, po policijski in sodni preiskavi pa so bili omenjeni trije akterji prevar obsojeni na

zaporne kazni. Toliko v dopolnitev prispjevka B. B. Seveda se zavedam, da s tem še zdaleč nisem odstrl vse koprene skrivnosti z obravnavane izdaje.

(Boštjan Petauer)

V zadnji Novi filateliji sem z veseljem prebral članek o Celjski izdaji. Brilljanten članek poda vse dileme, kam in kako opredeliti te znamke, ki so med zbiralci dokaj priljubljene.

Ker je v članku puščenih nekaj odprtih vprašanj, podajam svoje domneve o tem. Poudarjam, da gre zgolj za domneve, ki jih v popolnosti ne morem potrditi.

Po pregledu literature, ki je navedena, dobimo o tem gospodu največ informacij v »Priručniku« (stran 437, stran 614, stran 776, stran 782). Po tem viru ne more biti nobenega dvoma, da se za F. P. skriva trgovec z znamkami Franjo Počkaj. Od tu dalje pa zgolj moje domneve:

Franjo Počkaj je bil očitno, kot domneva B. B., v dobrih odnosih z vodstvom Poštnege in brzojavnega ravnateljstva v Ljubljani, verjetno kar s predsednikom dr. Debelakom. Počkaj se pojavlja v vrsti špekulativnih dejavnosti:

o pri pretisku avstrijskih znamk, ki jih poznamo kot Celjska izdaja. Verjetno je prav on tisti, ki jih je nakupoval po Nemški Avstriji. Avstrijske znamke so naše pošte do pomladi 1919 večinoma že porabile. Zaplenjene iz Koroških pošt bi lahko prišle v Ljubljano šele po tako imenovani drugi vojaški zasedbi junija 1919. Če je res, da so znamke pretiskali pomladi 1919, avstrijskih znamk še ni moglo biti.

o Verjetno je tudi eden od pobudnikov »jubilejne izdaje Verigarjev«, kot imenujem izdajo znamk za 15 in 20 kron. Te znamke je poštna direkcija iz-

dala 15. maja 1920 – zadnji dan, ko je še bilo mogoče izdati znamke v kronah. Naslednji dan so že morale biti v dinarjih. Nerazumna poteza ravnateljstva, če je ne vzamemo kot svečano slovo od stare valute. V filatelističnem smislu je to vsekakor špekulativna izdaja za filateliste. Da je bila špekulacija popolna, je večino izdaje, ki ni bila zelo velika, kupil gospod P. Leta 1922 pa je zgrožen opazil, da je z Dunaja prišlo na trg veliko ponaredkov teh znamk, ki jih danes imenujemo Padavetovi ponaredki. Gospod P. se je takrat razhudil, razpečevalce ponaredkov prijavil oblastem, ki so bili kasneje sodno obsojeni na plačilo velike kazni (odškodnine).

o V poslih s poštnim ravnateljstvom se pojavi še po koroškem plebiscitu. Znamke v korist koroškega plebiscita je poštno ravnateljstvo izdalo veliko prepozno – res bi bilo bolje, če bi dali skoraj leto prej v prodajo Celjsko izdajo. Plebiscitne znamke je poštno ravnateljstvo iz tiskarne prevzelo šele 29. septembra – torej le 10 dni pred plebiscitom. Povsem logično je, da jih niso uspeli do plebiscita prodati in z izkupičkom zaradi višje cene (prodajali so jih po trikratni vrednosti nominalne) kaj doprinesiti za uspeh plebiscita. Po plebiscitu se jih je »usmilil« gospod P. in vse neprodane znamke kupil po nominali. Za nagrado pa so mu prodali še skoraj celo zalogo znamk za 20 para, ki so zato pravilno uporabljene zelo redke. Za nameček pa so mu dovolili še dotiskati plebiscitne pretiske za 45 para in 2 dinarja, da je lahko sestavil čim več kompletnih serij. Kateremu gospodu P. bi ravnateljstvo naredilo takšno uslugo? Prvi kandidat je kar pri roki: Franjo Počkaj. Ne bi me presenetilo, če so si obljubili, da bodo del dobička dobili tudi vodje poštnege ravnateljstva.

(Bojan Kranjc)

140 let poštnege urada Dolina (pri Trstu)

V prostorih Srednjeevropskega poštnege muzeja v Trstu so 30. novembra 2013 odprli zanimivo razstavo ob 140. obletnici odprtja poštnege urada v vasi Dolina pri Trstu. Razstava, ki je popolnoma dvojezična, je izredno zanimiva, saj izčrpno predstavlja zgodovino tega poštnege urada s posebnim poudarkom na njegovih doletnih upraviteljih iz družine Pangerc.

Razstavo je ob pomoči kustosinje poštnege muzeja dr. Chiare Simon in v sodelovanju s Slovenskim filatelističnim klubom Lovrenc Košir iz Trsta v glavnem postavil mladi Marko Manin, po mami Pangerc. Pred leti je namreč na podstrešju poslopja nekdanje pošte v Dolini, ki je v družinski lasti, odkril pravi zaklad, dokumente in opremo starega dolinskega poštnege urada. Vse je skrbno katalogiziral in uredil ter deloma obnovil. Tako lahko na razstavi, ki bo odprta do konca februarja 2014, občudujemo ne le stare dokumente in pošiljke rodbine Pangerc, temveč tudi staro pošno opremo. Razstavljeni so pisalna miza, okovana blagajna, oмот poštnege konja, tehtnica, pa tudi del poročne »bale« prve poštne upraviteljice. Skratka izredna zapuščina poštnege urada iz avstro-ogrskih časov, ki priča, kako je skoraj stoletje dolgo dolinsko pošto upravljala krajevna visoko izobrazena slovenska rodbina.

Začetki vasi Dolina pri Trstu segajo v prvo tisočletje. V 10. stoletju podeli oglejski patriarh občinsko ozemlje tržaškemu škofu. V 11. stoletju so zgradili na temeljih starejše manjše cerkve novo, posvečeno svetemu Urhu, Augsburgskemu škofu (prva omemba leta 1234). Stari pergament tržaškega škofijskega kapitelskega arhiva iz leta 1272 priča o pomembnosti dolinske pražupnije in dolinskega dekanata in uvršča dolinsko prafaro med najstarejše pražupnije slovenskega narodnostnega območja. Ta

dokument omenja vas z imenom Sancti Wodorlici de Mucho. Škofovska oblast traja do leta 1295, ko jo škof proda tržaški občini, vendar ohrani fevdalne pravice in nižjo sodno oblast.

Tržaški škof je imel že pred letom 1298 v lasti pristavo v Dolini. Škof Antonio Goppo je od leta 1450 do leta 1459 celo preselil sedež tržaške škofije v Dolino in s tem postal tudi prvi dolinski župnik. Vse do leta 1783 so tako bili tržaški škofje, oziroma njihovi namestniki, tudi dolinski župniki. Višjo sodno oblast ima od 1511 do 1811 socerbsko gospostvo. Po kratkem obdobju Ilirskih provinc je Dolina spet pripadla Avstriji in bila leta 1832 najprej priključena koprskemu okraju, leta 1849 po uvedbi novih upravnih enot pa Avstrijskemu primorju (Österreichisches Küstenland).

Najstarejši poštni uradi v tržaški okolici so Križ (ustanovljen sredi 18. st.), Devin (1850), Nabrežina postaja (1857), Grljan (1860) in Žavlje (1863). V letih od 1867 do 1874 pa so zaradi povečanja povpraševanja po poštnih storitvah odprli nadaljnjih devet uradov. Pred odprtjem dolinske pošte je bil najbližji poštni urad tisti v Žavljah, kamor so nosili pošto. Ker je bila razdalja od breških vasi precejšnja, so aprila leta 1871 odprli zbirni center v Boljuncu, kjer so pošto sprejemali in oddajali. Od tu so pošto peljali v Žaveljski urad. Dekret cesarsko kraljevega ministrstva št. 29096/2608 z dne 28. oktobra 1872 je s prvim marcem 1873 ukinil boljunc-

ski zbirni poštni center in poslovati je začel Cesarsko kraljevi poštni urad v Dolini pri Trstu. V tistih časih so dajali upravljanje poštnih uradov v zakup. Dolinski veleposestniki Pangerčevi so imeli sredi vasi »na Gorici« veliko domačijo z gostilno in prenočiščem, trgo-

Gostilna Pangerc Dolina.

vino, klavnico, mesnico, obsežnim dvoriščem in celo vrsto kmetijskih in drugih objektov. Predstavnik te družine je z naslovom »Imperialis et regalibus publi-

Uršula Pangerc.

cum magistratus Dolinae« že upravljal (1851-1878) dolinsko županijo. Tako je gospodična Uršula Pangerc, hčerka prvega dolinskega nadžupana, rojena 26. septembra 1855, postala prva upravnica (in seveda lastnica) dolinskega poštnege urada in dne 16. marca 1873 odtisnila prvi enokrožni dolinski poštni žig. Za

povezavo med Dolino in Žavljami je bil imenovan poštni mojster Anton Bitenc, za kar je prejemal plačo sto forintov, pismonoša pa je bil v prvem obdobju Mihael Štrajn.

Uršula, mlado in dinamično dekle, sodi med prve poštne upraviteljice. Leta 1901 je bilo v avstrijski monarhiji v poštnih uradih zaposlenih kar 8482 uradnic, od katerih jih je bilo 1500 upravic poštnege urada (Postmeisterinnen), 3636 pa opravljalo delo poštnih »pošiljatelj« in pomožnih uradnic (Postexpeditorinnen, Hilfsarbeiterinnen). Visoka ženska prisotnost v poštnih uradih menda izhaja iz dejstva, da se moški niso radi potegovali za take službe.

Leta 1749 ustanovijo na Dunaju Glavno upravo poštnih kočij (Haupt Postwagen Direktion) z nalogo povezati osrednja mesta monarhije z novimi poštnimi potmi. Poštne postojanke na teh poteh označuje železen ščit, na katerem je vkovan relief poštne kočije ali konja. Leta 1842 objavijo v Trstu obsežen seznam poštnih poti in poštnih postojank med Trstom in Dunajem, Istro in Reko.

Važnejši poštni uradi so imeli zato tudi vozove in kočije in so skrbeli za prevoz ne le pošte, temveč tudi potni-

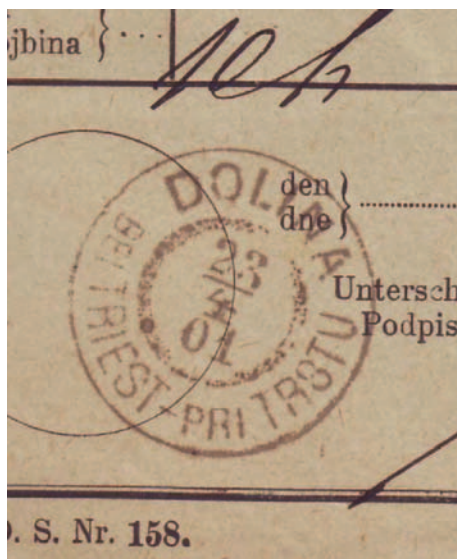
kov. Že v drugi polovici 17. st. so namreč v habsburški monarhiji začeli z rednimi prevozi potnikov po vsej Evropi. Poštne kočije, ki so skrbele za prenos pisem v vrečah, so prevažale tudi potnike. Poštne vreče so bile spravljene v lesenih zabojih, ki so bili običajno postavljeni pod kočijaževim sedežem. Dragocenosti pa so med prevozi hranili v posebnih okovanih zabojih (trezorjih), ki so potovali v notranjosti kočije. Poštni urad v Dolini je imel eno poštno kočijo in en poštni voz za prevoz pošte in potnikov, kot priča poštni dnevnik upraviteljice Pangerc, ki je razstavljen v Trstu. Tudi originalen (restavriran) dolinski trezor je na ogledu.

Trezor dolinske pošte.

Konec 19. st. se je v habsburškem cesarstvu število poštних uradov precej povečalo. Generalno poštno ravnateljstvo s sedežem na Dunaju je zato odredilo drugačno razvrstitev poštних uradov. Mestni poštni urad odtlej ne nosi več krajevnega imena (po kraju, kjer se urad nahaja), ampak prevzame ime mesta, ki je sedež Poštnege ravnateljstva. Ob tem je dobil poštni urad še zaporedno številko, ki urad v mestu identificira. Mesto Trst se prilagodi novim poštним pravilom in ob koncu leta 1898 so vsi poštni uradi že na novo razvrščeni in delno poimenovani. Mestni poštni uradi postanejo vsi »erarni«, kar pome-

ni, da so neposredno odvisni od države, v predmestju pa so uradi razdeljeni v tri kategorije. Predmestni uradi so z Državnim poštним ravnateljstvom v Trstu vezani z zasebno pogodbo. Vsi poštni uradi v predmestju vsekakor ohranijo svoje prvotno ime. Poštni urad v Dolini tako ohrani ime in postane 25. januarja 1900 urad III. razreda. Poštni dvokrožni žig dobi dvojezični napis.

Lastnik ali upravitelj poštnege urada dobi svoje delovno mesto bodisi z dedovanjem ali pa na podlagi natečaja, čemur sledi zadevni dekret imenovanja, s katerim postanejo državni uslužbenci z letnimi pogodbami. Novi poštni uslužbenec dobi ime Postmeister ali Postmeisterinn in mora priseči zvestobo tako cesarju kot Poštni upravi.

Uršula Pangerc po kratki bolezni umre 3. januarja 1907. Osmrtnico objavi tržaški slovenski dnevnik Edinost 4. januarja. Leta 1887 se je 32-letna poročila z osem let mlajšim Ivanom Sancinom, ki pa je umrl pred njo. Po kratkem obdobju suplence, ji nasledi kot poštni upravitelj brat Jožef (Josip) Gašpar Pan-

gerc, od leta 1901 nadžupan dolinske občine in leta 1908 izvoljen za deželnega poslanca v Istrskem deželnem zboru. Pomembna politična osebnost torej, ki je bila tedaj vidni politični predstavnik Slovencev in Hrvatov.

Naj na kratko obnovimo njegovo življenjsko pot. Rodi se v Dolini 3. januarja 1868. Že v otroški dobi odkrije njegovo nadarjenost in glasbeni talent dolinski dekan Jurij Jan. Po končani ljudski šoli v Dolini se vpiše leta 1879 na Cesarsko in kraljevo ljubljansko realko. Tam obiskuje tudi glasbeno šolo (razred orgel in klavirja) pod vodstvom profesorja Antona Foersterja. Na koncu študija se vrne v Dolino, kjer šestnajstletnik že postane organist in zborovodja župnijske cerkve sv. Urha. Obenem komponira svojo prvo peto mašo. Leta 1889 absolvira na »K.u.K. Maschinen-schule« v Pulju in leta 1891 diplomira z visoko oceno na Cesarski in kraljevi trgovski in mornarski akademiji v Trstu. Postane znan trgovec, podjetnik, veleposesnik, kulturnik, glasbenik in politik. S pogodbo z dne 30. marca 1913 ga Cesarsko kraljevo poštno ravnateljstvo v Trstu imenuje od 1. maja 1913 za poštne »ekspedienta« – upravitelja. Dodeljena mu je letna plača 800 kron in pavšalno priznanimi stroški v višini 427 kron.

Po sklepu občinskega odbora v Dolini z dne 31. avgusta 1911 se pooblasti Srenjo Dolina, da odda v najem svoje pritlične prostore v stavbi št. 38 v Dolini, kamor se preseli dolinski poštni urad. Na tej lokaciji je posloval do leta 1985. Pošta je imela v uradu blagajno (izdajala je priljubljene hranilne knjižice) in telegraf. Ta je imel veliko posla med prvo svetovno vojno, ko je pošiljal sporočila vojakov v zaledju fronte na kraškem robu.

Po končani vojni preide leta 1918

poštna uprava pod italijanski poštno upravo in sicer pod Ministrstvo za pošto in telegrafe Kraljevine Italije. V začetku je delovanje sicer prekinjeno, nato steče v omejeni in okrnjeni obliki. Pogosto se zato tudi za zasebne pošiljke uporablja vojaška pošta. Postopoma se spet obnovi sprejemanje navadnih in priporočenih pošiljk. Meseca aprila 1919 je

tako delovanje pošte že spet normalno. Delovne pogodbe so pa sedaj v italijanščini in avstrijski poštni sistem polagoma preide v italijanskega, čeravno so še nekaj časa v rabi avstrijski poštni žigi, katerim kmalu izkleshejo slovensko

ime vasi. Poštni urad ostaja 3. razreda in po italijanskem sistemu označevanja poštni uradov z ulomki (numero frazionario) dobi številko 75/87.

Vsi avstrijski poštni uradi še dalje redno poslujejo, vendar jim Italija takoj spremeni ime. Ime dolinskega poštnega urada najprej postane v letih 1920-21

San Odorico, nato Dolina di Trieste in od 11. junija 1923 San Dorligo della Valle. V žigu se v oklepaju za novim imenom vasi do leta 1930 še ohrani ime Dolina. Poštni urad spremenijo 27. novembra 1924 v »ricevitoria« (sprejemnica) R3 razreda Ministrstva za pošto in telegraf. V tem obdobju niso upravitelji poštних uradov več neposredno odvisni od države; plačo namreč prejemaajo na podlagi provizije za opravljeno delo. Upravitelji poštних uradov morajo

kot porok skleniti pavšalno pogodbo z Upravištvom pošte in telegrafa. Družina Pangerc še dalje upravlja pošto v Dolini, vendar po fašističnih nacionalističnih pritiskih družinski priimek prisilno poitalijančijo (uradno restituito alla forma italiana, se pravi povrnjeno v italijansko obliko) v Pancrazi. Tudi žig postane v letih '30 le enojezičen. Od leta 1939 postane poštni urad razreda R2.

Po koncu druge svetovne vojne pripada Dolina najprej Coni A pod Zavezniško vojaško upravo, po podpisu mirovne pogodbe in ustanovitvi Tržaškega svobodnega ozemlja (STO) pa Coni A STO. Zavezniške oblasti ohranijo italijanski poštni sistem, vendar znamke Republike Italije najprej pretiskajo z oznako A.M.G.-V.G., nato pa z A.M.G.-F.T.T., se pravi Zavezniška vojaška uprava – Julijska krajina, oziroma Zavezniška vojaška uprava – Svobodno tržaško ozemlje. Po nekaj spremembah

pri upravi poštne urada v Dolini, ki se uradno imenuje Ricevitoria di San Dorligo della Valle (Poštna sprejemnica Dolina), prevzame vodenje pošte v tem obdobju spet družina Pangerc.

Leta 1952 nastopi v Italiji večja poštna reforma. Prvega oktobra stopi v veljavo nov zakon o ureditvi krajevnih poštnehi uradov in podružnic. Reforma pomeni prelomnico za poštne uslužbence predmestnih poštnehi uradov, saj postanejo vsi državni uslužbenci. Z novo razvrstitvijo, ki jo uveljavijo tudi v Coni A STO, postane poštni urad Dolina Agenzia con straordinario ore 1 (Agencija z eno naduro), in sicer razreda XII-c. Na zadevnem zgodovinskem dokumentu, ki se nanaša na poštni urad v Dolini, najdemo tudi podpis člana družine Pangerc-Pancrazi. S tem se zaključuje dolgo obdobje poštnehi upravljanja družine Pangerc. Poštni žig spremeni obliko, a ohrani poitalijančeno ime vasi.

Seznam poštnehi uradov Ministrstva za pošto in telekomunikacije leta 1972 uvršča dolinski poštni urad v skupino E, krajevni urad s poštnehi in fontotelegrafskimi storitvami. Naslednje leto slavi dolinski poštni urad stoletnico obstoja. V spomin na ta jubilej izdajo priložnostni poštni žig in spominsko medaljo.

Leta 1984 huda zima povzroči okvaro vodne cevi v poštnem uradu. Zaradi tega leta 1985 zgradijo na vrtu sedanje nižje srednje šole novo poslopje, s hišno številko 513, v katerega preselijo poštni urad. Ministrstvo je neposredno upravljalo pošto do 1. januarja 1994, ko je reorganizacija dodelila upravljanje pošte ustanovi Ente pubblico Economico (Javna ekonomska ustanova). Ta se je leta 1997 spremenila v delniško družbo Ente Poste italiane, ki pa je v celoti v državni lasti in ki posluje na osnovi konvencije z Ministrstvom.

Od 1. februarja 2008 se slovensko ime Dolina spet pojavi na poštnem žigu, vendar sledi še vedno poitalijančenemu imenu San Dorligo della Valle. Od leta 2002 pa San Dorligo della Valle ni več ime vasi, saj je ljudski referendum vrnil ime vasi v prvotno slovensko Dolina in ukinil poitalijančeno ime. Zaradi tega, bi moralo v žigu ostati le ime DOLINA,

saj je poitalijančeno ime veljavno le še za ime občine, ne pa vasi. Tako imamo edinstven primer v Italiji, ko je na poštnem žigu vklesano ime občine, ne pa kraja. No, tudi na odtisu poštinskega stroja dolinske občine imamo dvojezični napis občine le na slikovnem delu (občinskem grbu), ne pa v delu, ki naj bi imelo uradno ime vasi. Upamo, da bo ta nesmisel čimprej rešen. Na to je opozoril tudi protestni shod, ki se je pred dolinskim poštnim uradom odvijal 30. novembra 2013.

Po zaščitnem zakonu za slovensko narodno skupnost, ki je bil sprejet leta 2000, bi moralo biti tudi v Dolini vse poimenovanje in javno poslovanje v celoti dvojezično. Podjetje Poste Italiane se, žal, tega ne drži in vsi dosedanji pozivi, naj se stvari uredijo, so bili zaman. Četudi bomo dosegli dvojezične žige obmestnih poštnehi uradov, pa to ne pomeni, da bomo filatelisti z lahkoto prišli do zadevnih primerkov. Žal vsaj od leta 2008 ne žigosajo več navadnih pošiljk

s krajevnim žigom poštnehi urada, ampak vse navadne pošiljke usmerjajo v mehanizirani poštni center v Benetkah, kjer jih žigosajo s strojnim žigom. Tako bo navadna pošiljka, oddana v Dolini, prispela naslovníku s strojnim žigom Venezia ... Na ta način sploh ne več, od kod je bila pošiljka poslana. Je to res poštni »razvoj«?

Peter Suhadolc
(suhadolcpeter@gmail.com)

Literatura

- M. Manin, podatki z razstave o 140. obletnici poštnehi urada Doline, Poštni muzej Trst, 30. november 2013 – 28. februar 2014.
- V. Kocjančič, 140 pošte v Dolini – Jubilej brez veselja. B. B. Arti Grafiche, Dolina, 2013.
- Zbirke V. Guština, M. Manina, P. Suhadolca, S. Visintinija.
- Osebni arhiv.

Starejši odtisi frankirnih strojev organizacij v času Jugoslavije

V pred kratkim izdani knjigi Odtisi žigov poštinskih aparatov pri organizacijah v Sloveniji (Filat. Zveza Slovenije 2013) so predstavljeni odtisi frankirnih žigov organizacij, s katerimi se je bilo mogoče srečevati zadnjih 30 let, zlasti po uvedbi poštних števil. Na tem mestu pa želim opozoriti, da so bili poznani že dosti prej, že v času Kraljevine Jugoslavije. Za razliko od sedanjih, ki imajo podatke o organizaciji na levi

strani, medtem ko je v sredini okrogli žig z oznako krajevnega poštnege urada z datumom in na desni strani oznaka države s frankaturnim zneskom, so imeli nekdanji odtisi podatke o organizaciji na sredini med žigom z oznako krajevnega poštnege urada z datumom ter oznako države s frankaturnim zneskom. Njihov izbor na tem mestu se nanaša na podjetja iz Maribora, Ljubljane in Celja.

Povsem podobno obliko so imeli tudi ustrezni odtisi iz začetnega obdobja Socialistične republike Jugoslavije, kar nam prikazujejo primerki iz Celja, Jesenic in Ljubljane.

S prikazanim želim spodbuditi nadaljnja raziskovanja obravnavanega področja filatelističnega zbiranja.

Ivan Turk

V prejšnji številki sem zapisal, da me zelo veseli naraščanje obsega Nove filatelije, ki prinaša vedno več strokovnih pa tudi drugih prispevkov o zanimivostih iz sveta in delu in življenju v naših društvih. Povečano število prispevkov pa je prineslo s seboj nepričakovan problem, saj ustaljena oblika ni zmogla »požreti« toliko naslovov v kazalu. Tako so v kazalih nekaj zadnjih števil objavljene naslovi nekaterih prispevkov brez avtorjev. Kazalo pride v revijo na koncu, ko je vse drugo že postavljeno, in to običajno v tiskarni ob usklajevanju in pripravljanju končnega osnutka. Pri iskanju rešitve sem poskusil ohraniti imena pri maksimalnem številu prispevkov, pri tem pa sem dal prednost avtorjem raziskovalnih, strokovnih in obširnejših člankov, za katere so se morali bistveno bolj potruditi (preučevanje in študije različnih virov itd.), kot za poročila z razstav in drugih akcij. Če je kdo vse skupaj razumel kakorkoli drugače, se mu iskreno opravičujem.

Ker kaže, da se bo nekaj širši obseg našega glasila nadaljeval, sem poskusil najti fleksibilno rešitev, ki ne bo bistveno vplivala na ustaljeno obliko Nove filatelije – upam, da mi je uspelo.

Bojan Bračič

Pošta na tleh današnje Republike Makedonije (5. del)

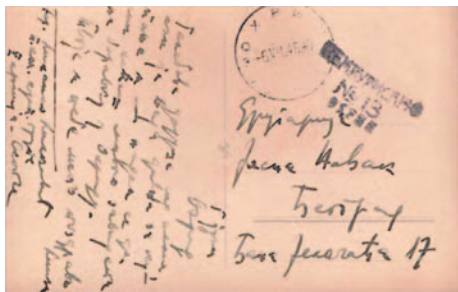
V oktobru in začetku novembra 1944 so partizanske vojaške enote izvedle ofenzivo na celotnem ozemlju Makedonije in v kratkem pregnale nemško vojsko, ki se je itak že umikala z juga Balkana. Makedonija je bila končno osvobojena. Nekaj mesecev prej, 2. avgusta 1944, je bila na zasedanju narodne skupščine (ASNOM) v samostanu Sv. Prohor Pčinjski konstituirana Demokratična Federativna Makedonija. Naslednje leto, 16. aprila 1945, je bila izbrana tudi prva vlada in določeno novo ime države: Narodna Republika Makedonija.

**Demokratična Federativna Jugoslavija, Federativna Narodna Republika Jugoslavija,
Socialistična Federativna Republika Jugoslavija**

Iz filatelističnega zornega kota velja za obdobje od 4. novembra do konca decembra 1944 za neke vrste »praznino«, saj v Makedoniji ni bila v uporabi nobena znamka. Medtem ko so na dru-

gih osvobojenih območjih po Jugoslaviji uporabljali znamke tako imenovanih provizoričnih izdaj, v Makedoniji ni bilo pripravljenih nobenih znamk. Nekaj časa so bile poštna pošiljke samo žigosane s poštnimi žigi, dodani so bili še zaznamki ali žigi o plačani poštnini. Vse do izida prvih znamk DFJ (Demokratična Federativna Jugoslavija) – redne okupacijske srbske znamke s pretiskom

»Demokratska Federativna Jugoslavija« – se je na ozemlju Makedonije izvajal poštni promet brez uporabe znamk. V nekatere kraje so znamke prišle precej pozno, tako da se najdejo pisma in drugi poštni dokumenti brez znamk, le z žigom z datumom še iz druge polovice leta 1945. Stanje z znamkami se je uredilo šele v začetku leta 1946.

Razglednica, poslana iz Ohrida v Beograd 6. 7. 1945, brez znamke, žigosana s civilnim žigom in označena z žigom cenzurne komisije.

Po osvoboditvi sredi novembra 1944 so bile PTT službe v Makedoniji v razsulu. Velik del PTT zvez ni deloval, pravzaprav pošta sploh ni funkcionirala. V letu 1944 je bilo v Makedoniji 45 poštnih uradov. Prenova pošt je trajala do konca leta 1947, ko so bile odprte pošte v več kot 90 krajih, do leta 1955 pa je bilo odprtih 152 pošt, vključno s tremi pomožnimi in tremi sezonskimi poštam. Do leta 1960 je bil razvoj poštne mreže upočasnen, saj se je število pošt povečalo samo za 23, od tega je bilo šest sezonskih pošt. Tendenco nadaljnje širitve poštne mreže je bila izražena s povečanjem števila rajonov (dostavnih okolišev) s stalnimi in dogovorjenimi raznašalci poštnih pošiljk. Naraščanje števila rajonov prikazuje spodnja tabela. Tako organizirana mreža je obsegala površino 25.713 km² in je servisirala 1.508.000 prebivalcev. V povprečju je ena pošta servisirala približno 8617 prebivalcev.

Leto	Število rajonov
1951	91
1955	188
1960	304
1965	335
1969	339

Razvoj poštne mreže v času od leta 1951 do 1969.

Pismo, poslano 20. 11. 1950 iz kraja Dvorci.

Hitri razvoj pošte med letoma 1945 in 1969 je zahteval nove prostore, kar je pripeljalo do obnove in izgradnje novih objektov za potrebe pošt. V začetku so bile uporabljane družbene in privatne zgradbe, ki pa niso bile funkcionalno najbolj primerne za opravljanje dejavnosti. V obdobju med letoma 1948 in 1969 je PTT obnovila 34 in zgradila 38 novih poštnih zgradb. Upoštevati je treba tudi to, da je bilo v katastrofalnem potresu leta 1963 v Skopju porušenih veliko PTT objektov, ki so bili zasilno nadomeščeni z začasnimi montažnimi objekti, postavljenimi v letih 1964/65. V času med letoma 1969 in 1990 so

Pošta Skopje 2 pred potresom leta 1963.

bile opazne razlike v rasti poštne prometa. Tako je bil v času od leta 1970 do 1975 zabeležen padec števila poštne storitev, kar se pripisuje predvsem dvigu cen teh storitev, ki jih je nudila PTT Jugoslavije, čigar sestavni del je bila tudi PTT Makedonije. Med letoma 1975 in 1980 pa je spet opazen porast poštne storitev; v letu 1975 je bilo skupno število opravljenih poštne storitev 61.437.000, v letu 1980 pa 66.732.000. Leta 1990 je skupno število poštne storitev padlo na 51.600.000, kar pomeni padec za približno 23 % v primerjavi z letom 1980.

Leta 1980 je delovalo 219 poštni, od tega 2 pomožni poštni in 26 zbiralnic, leta 1985 pa 251 poštni, od tega 2 pomožni poštni, in 37 zbiralnic ter 234 poštni leta 1990.

Zanimiv je še naslednji podatek:

V letu 1975 je dostavo poštne pošiljke izvajalo 453 poštarjev/raznašalcev: 236 poštarjev je pošto raznašalo peš, 84 na kolesih, 122 na mopedih in trije z avtomobili.

V letu 1980 je dostavo poštne pošiljke izvajalo 474 poštarjev/raznašalcev. 237 jih je pošto raznašalo peš, 76 na kolesih, 159 na mopedih in dva z avtomobili.

V letu 1990 pa je od 582 raznašalcev 325 poštarjev pošto raznašalo peš, 79 na kolesih, 170 na mopedih, 2 z avtomobili in 6 z drugimi prevoznimi sredstvi.

Logotip pošte iz 80. let.

Priporočeno pismo, poslovna korespondenca, poslano iz pošte Butel - Skopje, 5. 7. 1972.

Stavba transportno-telekomunikacijskega centra.

Transport poštne pošiljke je bil v času od leta 1970 do leta 1990 organiziran in se je izvajal v skladu s Splošnim predpisom za prevoz poštne pošiljke na nivoju SFRJ in z regionalnim predpisom za prevoz poštne pošiljke na ozemlju SR Makedonije. Izvajal se je z železniškimi in avtomobilskimi/kamionskimi prevozi.

Med letoma 1970 in 1978 je delovala potujoča (ambulančna) pošta na magistralni železniški liniji Skopje–Kraljevo–Beograd (SKOPJE–BEOGRAD 91613 in BEOGRAD–SKOPJE 91653). Z namenom racionalizirati stroške prenosa poštne pošiljke je ta premična pošta prenehala delovati 27. 5. 1978. Z dnem 28. 5. 1978 je postala last PTT Makedonije, ki je spremenila poštne številke v 91602 SKOPJE–BEOGRAD in 91642 BEOGRAD–SKOPJE. Ta premična po-

šta je potovala vsak dan. Na isti relaciji je potovala tudi premična pošta 11606 BEOGRAD–NIŠ–SKOPJE–GEVGELIJA in 11646 GEVGELIJA–SKOPJE–NIŠ–BEOGRAD, ki je bila v organizaciji in lasti PTT Srbije.

Pridobitve, ki so bile evidentne z vključitvijo Makedonije v Jugoslovansko Federacijo leta 1945, so bile vidne tudi v poštних storitvah in poštne prometu. Začele so se izdajati znamke tudi z napisi v makedonščini, znamke, ki so označevale pomembne datume in osebnosti iz makedonske zgodovine in podobno. Tiskati in uporabljati so se začele poštne celine z napisi v makedon-

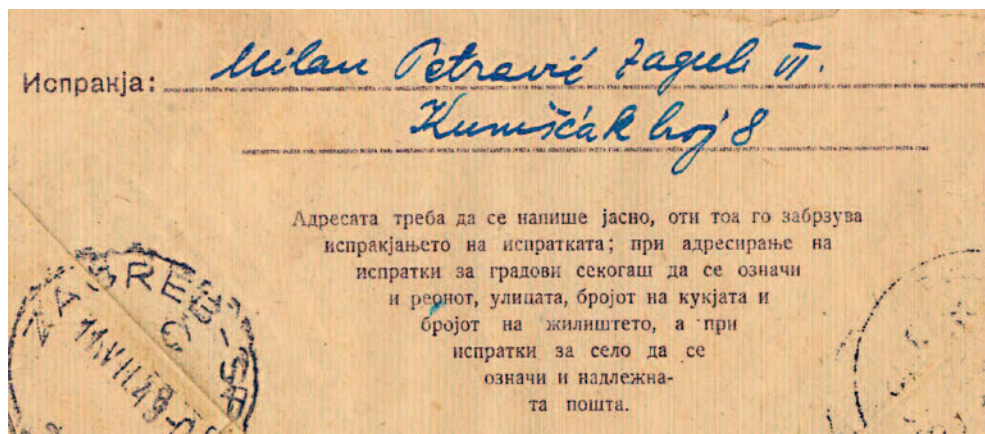
Znamka, izdana 2. 8. 1945 v počastitev 1. obletnice ASNOM-a (Antifašistična Skupščina Narodne Osvoboditve Makedonije). Ves tekst na znamki je v cirilici in makedonščini.

ščini, na poštних uradih so bili v uporabi obrazci v makedonščini.

Pošta v samostojni Republiki Makedoniji

Republika Makedonija je svojo polno neodvisnost razglasila z referendumom 8. septembra 1991. Kot rezultat političnega stanja v razpadajoči državi se je prenos poštne pošiljke odvijal po prej omenjenih predpisih, ki so tedaj veljali v SFRJ in Republiki Makedoniji.

30. avgusta 1991 je nastala prekinitve prejema poštne pošiljke iz 82 enot iz PTT omrežja Republike Hrvaške, oziroma s področij, ki jih je zajela vojna. 7. septembra je prišlo do prekinitve železniškega prometa na relaciji Beograd–Zagreb, kar je vplivalo na prekinitve prometa premičnih pošt Beograd–Sežana, Beograd–Jesenice, Beograd–Ljubljana, Beograd–Zagreb in Beograd–Sarajevo. 20. 11. 1991 je bil prekinjen poštne promet s Hrvaško za vse pošiljke, razen za navadna in priporočena pisma. Za silo se je prenos poštne pošiljke odvijal s cestnimi prevoznimi sredstvi preko Beograda in Subotice, nato čez Madžarsko do Ljubljane. Iz Ljubljane so pošiljke odpravljali s premično pošto 61638/61678 Ljubljana–Zagreb.

Pismo – celina iz 1949 z natisnjeno vrednostjo za 3 dinarje (notranji promet), na katerem so natisnjeni teksti v makedonščini.

18. 11. 1991 je bil vzpostavljen redni poštni promet s Slovenijo na prej omejnjeni relaciji preko Madžarske.

Od 4. 12. 1991 so bile vse poštno pošiljke, ki so prihajale iz Slovenije in Hrvaške, zavezane carinskemu pregledu.

Do 1. 6. 1992 se je skoraj celotna izmenjava poštnih pošiljk s tujino izvajala preko izmenične pošte 11003 Beograd. Od tega datuma je začela obratovati izmenična pošta 91003 Skopje, preko katere sta potekala sprejem in odprema vseh pošiljk iz tujine in za tujino. V letu 1992 je prevoz poštnih pošiljk potekal po železnici in cestah, in sicer: po železnici s premično pošto 91602 Tabanovce–Gevgelija in 91642 Gevgelija–Tabanovce, po cesti v smerih Skopje–Struga–Čafasan–Podgradec (Albanija) in Skopje–Kriva Palanka–Čustendil (Bolgarija). S premično pošto Gevgelija–Tabanovce so prevžali pošiljke z drugih celin in Zahodne Evrope za Jugoslavijo. V nasprotni smeri so odpremljali pošiljke iz Zahodne Evrope in Jugoslavije za Grčijo. Na cestni relaciji Skopje–Podgradec so odpremljali pošiljke za Albanijo in iz nje. Na relaciji Skopje–Čustendil so sprejemali vse letalske pošiljke za Makedonijo, ki so prihajale v zbirni center na letališču v Sofiji. Pozneje, leta 1992, z vključitvijo Makedonije v mednarodni poštni promet, se je prejem letalskih pošiljk izvajal preko sofijskega letališča in delno preko skopskega. Odprema letalskih pošiljk iz Makedonije se je odvijala preko izmenične pošte Beograd, ki je uporabljala nadaljnjo povezavo preko letališča Budimpešta.

Leta 1996 je bila ukinjena premična pošta Tabanovce–Gevgelija in obratno in od takrat se poštni promet izvaja samo z letalskimi in cestnimi prevozi. Makedonija je 12. julija 1993 postala članica Svetovne poštne zveze UPU.

Po osamosvojitvi novembra 1991 je makedonska pošta še vedno uporabljala žige in znamke nekdanje države. Vrednosti so bile še vedno izražene v jugoslovanskih dinarjih vse do uvedbe nove makedonske valute makedonski denar, ki se je menjal v razmerju 1:1.

Prvo znamko je Makedonija izdala v počastitev referendumu o samostojnosti 8. 9. 1991. Znamka je izšla 25. 12. 1991 in čeprav je PTT Makedonija zaprosila tedanjo PTT Jugoslavije za izdajo priložnostne znamke, je bila prošnja zavrnjena, oziroma je bila znamka določena kot doplačilna znamka, ki se je uporabljala na ozemlju RM.

Znamka z vrednostjo 2,50 dinarjev je bila v uporabi do 8. 9. 1992, čeprav se najdejo pošiljke s to znamko tudi z datumi do konca maja leta 1993.

Prva makedonska znamka (določena kot doplačilna znamka).

Za afirmacijo državnosti Republike Makedonije je podjetje PTT Makedonija leta 1992 sprejelo odločitev, da se vzamejo iz uporabe jugoslovanske znamke in da se zamenjajo napisi na klišejih za žigosanje in frankiranje z napisom PTT Makedonija. Prva makedonska redna poštna znamka je bila izdana 18. 9. 1992 v počastitev prve obletnice referendumu o osamosvojitvi. Na znamki je bil prikazan del lesoreza iz samostana Sv. Jovan Bigorski.

Prva makedonska redna znamka.

Logotip Makedonskih pošt.

V Republiki Makedoniji so še vedno v uporabi žigi »jugoslovanskega tipa«, krožnica s premerom 30 mm, v krožnici zgoraj je ime pošte, spodaj poštna številka, na sredini pa datum in ura v formatu XX.XX.XX.XX. Vse do konca leta 1999 je bilo oštevilčenje pošt s 5-mestno številko z začetnico 9. S 1. januarjem leta 2000 se je iz poštne številke odstranila začetna devetka, tako da so od takrat številke pošt 4-mestne. Oblika žiga je še vedno ostala enaka (jugoslovanski tip), na nekaterih žigih je celo zelo vidno, da jih niso zamenjali z novimi, ampak so enostavno odbrusili devetko, vse drugo je ostalo kot prej.

»Stari žig« s petmestno številko.

»Novi« žig z štirimestno številko.

Na sliki sta dva primera žigov »nemškega tipa«.

V letu 1998 so na poštah v nekaterih krajih začeli uporabljati žige z novo obliko oziroma tako imenovani nemški tip žiga. Premer zunanje krožnice je 28 mm, notranje pa 20 mm. Na vrhu je naziv pošte, spodaj je poštna številka. V »mostu« je zapisan datum z uro odpreme. Trenutno sta v uporabi oba tipa žigov.

tomi@mojster.si

Uporabljeni viri:

- »Makedonska pošta i Makedonski telekomunikaciji« Risto Kostovski
- »Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih zemalja 1989/90« - Radna organizacija za proizvodnjo i promet poštanskih maraka »Jugomarka«, Be ograd
- »Celine Jugoslavije – katalog 2002« Dušan Stojšavljević
- »Katalog na poštenski marki i celini – Macedonian postal stamps 1991–2001« AD Makedonska pošta
- Wikipedia
- www.ebay.com
- Spletna starn Pošte Makedonije www.posta.mk

Poštna celine Bosne in Hercegovine 1879-1896

Kmalu po izdaji prvih bosansko-hercegovskih znamk, 1. julija 1879, se je v tej deželi, ki jo je leta 1878 okupirala avstro-ogrsko vojska, začelo z izdajanjem poštnih celin, ki so izhajale do zloma monarhije koncem leta 1918. Pri izdaji teh celin se je sledilo vzorom v matični državi (npr. kar zadeva karton, formate, notranje okraske in vodne znake), se pravi Avstro-ogrski monarhiji, le vtisnjene znamke seveda niso bile avstrijske, ampak take z bosansko-hercegovskimi motivi. Vse celine je natisnila državna tiskarna (Staatsdruckerei) na Dunaju.

Obravnane poštna celine lahko razdelimo na tri glavne sklope:

- dopisnice,
- ovojnice (kuverte) in
- kartična pisma.

Poleg tega poznamo še druge vrste celin, npr. celine za oddajo telegramov in druge. V tem prispevku bomo obravnavali le celine, izdane v 19. stoletju, v valuti krajcar (v nadaljevanju: kr); še bolj slikovite celine v hellerski valuti pridejo na vrsto morda kdaj drugič.

Ker želimo v tem prispevku podati le nek splošen oris obravnavane tematike, ne bomo navajali vseh podrobnosti, ampak bomo na nekatere zgolj opozorili; več o njih pa lahko zainteresirani bralci najdejo v specializirani literaturi, od katere je nekaj navedene na koncu tega sestavka.

Na vseh celinah, izdanih v obravnavanem obdobju, je vtisnjena znamka z bosansko-hercegovskim grbom (dvoglavni orel), se pravi z istim motivom kot na znamkah, ki so izhajale v istem času.

Dopisnice

Že leta 1879 so kot prve izšle običajne dopisnice za notranji promet. Nanje je bila vtisnjena znamka za 2 krajcarja v rjavi barvi (obstoja več odtenkov) na desni strani, bosansko-hercegovski grb na levi ter obroba z 28 rozetami vodoravno ter 16 navpično. Na nekaterih primerkih so črte za pisanje naslovov sestavljene iz pikic, na drugih spet iz čr-

tic. Hrbtna stran je bila brez tiska. Barva kartona je svetlo do temno semiš, njena velikost pa je 140 x 84 mm.

Prva naklada dopisnice za 2 kr.

Štiri leta kasneje (leta 1883) je izšla dvojna dopisnica za notranji promet, prav tako za 2 krajcarja, ki je bila sestavljena iz »normalne« dopisnice in dopisnice za odgovor.

Dvojna dopisnica za notranji promet.

Serijski izdani 2 kr dopisnic se zaključuje z letoma 1891/92, ko je bila izdana podobna dopisnica kot leta 1879; razlika je le v tem, da je navpično obrobljena s 17 rozetami (prejšnja s 16). Nadalje je razmik med znamko in rozetami pri nekaterih dopisnicah 3 mm, pri drugih 4 mm. Poznani sta dve vrsti teh dopisnic, od katerih ima ena na delu za odgovor le nemški tekst, druga pa tudi hrvaškega.

V istem obdobju, se pravi v letih 1891/92 sta izšli tudi dve vrsti dopisnic za tujino; vtisnjena je bila znamka za 5 kr v rdeči barvi. Ostale lastnosti so enake kot pri prej obravnavanih dopisnicah za 2 kr. Prav tako obstajata dve vrsti teh dopisnic: navadne in take s plačanim odgovorom. Na vseh dopisnicah je poleg nemškega in hrvaškega tudi francoski tekst.

Dopisnica za tujino.

Pri prehodu iz krajcarske valute na hellersko, oziroma goldinarske na kronsko (s 1. 1. 1900) so na dopisnice za 2 kr uradno dolepili znamke za 1 heller in vse skupaj prodajali za 5 hellerjev, kar je tedaj predstavljalo ceno za dopisnico (1 kr = 2 hellerja).

Kot zanimivost naj dodamo, da je bilo v začetku leta 1900 možno nekaj časa dolepiti na 2 kr dopisnico znamko za ½ kr, ki je bila sicer prej namenjena le za pošiljanje časopisov, in jo uporabljati kot 5 hellersko dopisnico. Take dopisnice so precej redke.

Dopisnica, dofrankirana z znamko za ½ kr in marca 1900 poslana kot 5 hellerska dopisnica iz Mostarja v Sarajevo (poslovna korespondenca).

Ovojnice (Kuverte)

Nekoliko kasneje kot dopisnice so se leta 1882 pojavile ovojnice. Nanje je bila vtisnjena znamka za 5 kr v rdeči barvi, se pravi v isti kot poštne znamke, ki so bile tedaj v prometu. Tiskane so bile na belem papirju tako z vodnim znakom kot brez njega. Obstajajo tri vrste kuvert, od tega je ena velikosti 154 x 84 mm, drugi dve pa velikosti 132 x 108 mm. Slednji dve se med seboj razlikujeta po načinu lepljenja stranic na hrbtni strani. Prodajna cena je znašala 6 kr.

Ovojnica za 5kr, poslana iz Sarajeva v Linz. Na hrbtni strani je prilepljena znamka za 10 kr, ki je predstavljala pristojbino za priporočnino.

Poznane so kuverte z izrezanimi znamkami celin, ki so potovale. Taki primerki so precej redki.

Za razliko od dopisnic ne obstajajo kuverte z vtisnjeno znamko za mednarodni promet.

Kartična pisma

Kartična pisma so nekakšen križanec med dopisnicami in ovojnici. Na dopisnicah se tekst običajno piše na hrbtni strani, pri kartičnih pismih pa na dveh straneh, ki se naknadno zlepijo med seboj. Naslovnik odpre tako dopisnico po perforaciji na treh straneh in prebere vsebino. Pri kuvertah pa vanje vstavi list s sporočilom in kuverto zapre. Kartična pisma so še najbolj podobna današnjim aerogramom, čeprav seveda med tema vrstama celin obstajajo tudi razlike.

Ločimo dve vrsti kartičnih pisem:

- za medkrajevni in
- krajevni promet.

Kartična pisma za medkrajevni promet imajo vtisnjeno znamko za 5 kr (torej isto kot kuverte) v rdeči barvi. Izdana se bila relativno pozno: najprej v letu 1886 in nato še leta 1888. Med seboj se razlikujejo v barvi papirja, na katerem so tiskana (temno in svetlo siva), in majhni razliki v tekstu. Obstajajo razlike v perforaciji robov (linijskega zobčanja 9 do 11 in grebenasto zobčanja 12).

Kartično pismo za medkrajevni promet (zunanost).

Kartična pisma za krajevni promet so izšla samo leta 1888 in so bila namenjena le prometu znotraj posameznega kraja. Papir, na katerem so tiskana, varira od svetlo do temno zelene oziroma modrozelenene barve, nanj pa je v zeleni barvi (se pravi v isti kot tedanja poštna znamka) vtisnjena vrednota za 3 kr. Obstajajo tudi razlike v zobčanju robov, podobno kot pri tovrstni celini za 5 kr.

Medtem, ko je taka nerabljena kartična pisma mogoče dobiti za majhen denar, pa je drugače z uporabljenimi. Njihova uporaba je bila zelo majhna (v marsikaterem kraju, z izjemo Sarajeva, je bilo precej lažje pa tudi ceneje najeti sla, kot uporabiti storitev pošte) in v skladu z navedbami v literaturi (Ferenbauer, Pongratz-Lippitz) so poznane le uporabljene v Sarajevu, pa še te kot zelo redke. Najpogosteje se najdejo uporabljene 18. februarja 1889. Ta dan uporabljenih je bilo precej z različnimi žigi Sarajeva, tako da se glede na navedbe v literaturi postavlja vprašanje, ali ne gre morda za kako filatelistično navdahnjeno uporabo; žigi drugih dni so mnogo redkejši.

Redko kartično pismo za krajevni promet, uporabljeno v Sarajevu 12. 12. 1886.

Njihova uporaba v ostalih krajih naj ne bi bila poznana.

Ampak je že tako, da je v filateliji redko katera ugotovitev dokončna za vse čase. Tako na sliki prikazujem kartično dopisnico, uporabljeno krajevno

v Prjedoru (današnji Prijedor). Nespor-
no gre za zelo redko, morda celo unika-
tno, uporabo v manjšem kraju – se pravi
izven Sarajeva.

Kartično pismo za medkrajevni promet, upora-
bljeno v Prjedoru 3.3. 1900, se pravi že po spre-
membi valute – morda unikat. V literaturi je upo-
raba kartičnih pisem poznana le v Sarajevu, pa še
tam zelo redko.

Nekaj več teh kartičnih pisem je po-
znanih uporabljenih v medkrajevnem
prometu, za kar je bilo potrebno nalepiti
znamko za 2 kr. To je tudi edina
celina BiH, ki je manj vredna z dole-
pljenimi znamkami kot brez njih - razen
morda v primeru uporabe kot priporo-
čenega krajevnega kartičnega pisma, za
kar je bilo potrebno dolepiti znamko za
5 kr - (glej naslednje poglavje).

Tudi tu so poznane kuverte z izreza-
nimi znamkami kartičnih pisem, ki so
potovale. Tak primerki so tudi v tem
primeru precej redki.

Kartično pismo za krajevni promet, poslano iz
Dolnjega Vakufa v Banjaluko (dohodni žig na
hrbni strani, dofrankirano z 2 kr.).

Dodatne frankature na poštnih celinah

Pri celinah je bilo mogoče uporabiti
tudi druge poštno storitve – priporoče-
no, nujno (ekspres) ali pa jih pošiljati v
tujino (slednje velja za celine, namenje-
ne domačemu prometu), za kar je bilo
potrebno doplačati ustrezno poštnino
in na celino nalepiti znamke v ustrezni
vrednosti. Taka uporaba ni bila ravno
prav pogosta, zato so skoraj v vseh pri-
merih celine z dodatnimi frankaturami
precej redkejšje kot tiste brez njih; v ne-
katerih primerih lahko govorimo o veli-
kih redkostih.

Dopisnica, poslana iz Mostarja v Berlin, dofranki-
rana z znamko za 3 kr; 5 kr je bila tedaj dopisnič-
na poštnina za tujino.

Celine za oddajo telegramov

Od ostalih celin omenimo celine za
oddajo telegramov. Obstajajo štiri izda-
je, dve v letu 1882, ostali dve pa leta
1890. Med njimi obstajajo manjše raz-
like v tekstu.

Celina za oddajo telegramov.

Zaključek

Zbiranje obravnavanih celin je možno kot dodatna zbirka zbiralcem znamk Bosne in Hercegovine ali pa kot dodatna zbirka tistih, ki zbirajo celine drugih področij. Osnovni tipi celin so dostopni povprečnemu filatelističnemu žepu, zbirka tega materiala (velja tudi za celine, ki so izšle po obdobju, ki ga obravnavamo) pa ni pretirano obsežna. Kdo ve, lahko se najde tudi kakšen redkejši primerek za precej simbolično ceno. Sam sem oba omenjena redka primerka krajevnih rabljenih kartičnih pisem dobil zelo ugodno na spletu, res pa, da je šlo za prodajalce iz oddaljenih dežel.

Literatura in viri

1. Ferchenbauer U: Handbuch und Spezialkatalog, Band IV, Ungarn 1867, Oesterreichische Post im Ausland, Wien 2008, Selbstverlag,
2. Sekelj, B., Poštanska povijest Bosne in Hercegovine, Priručnik i katalog, samozaložba, Zagreb 2005
3. Pongratz-Lippit O: Handbuch Bosnien-Herzegowina, Selbstverlag, Pernegg an der Mur, 2000
4. Michel Ganssachen_Katalog Europa West, Schwanneberger Verlag GmbH, München 1996 (in novejši),
5. Lastna zbirka

Boštjan Petauer
(bostjan.petauer@siol.net)

Novosti knjižnice dr. Antona Lavriča - zima 2013/4

Avtor-ji	Naslov	leto izdaje	jezik
Pervan Berislav, Zrinjšćak Predrag	Poštanska cenzura u NDH	2013	hrvaški
Michel	Südamerika (A-I) 2013/14 sept. 2013 - 39. izdaja	2013	Nemški
Michel	Südamerika (K-Z) 2013/14	2013	Nemški
Michel	Ganzsachen Europa do 1960 (West und Ost)	2014	Nemški
Michel	Ganzsachen Europa po 1960 (West)	2014	Nemški
Michel	Postgebühren Handbuch 2004	2004	Nemški
Michel	Österreich Spezial 2013	2013	Nemški
Michel	Deutschland Spezial 2013 1849-1945	2013	Nemški
Michel	Europa Nord 2013/14	2013	Nemški
Michel	Europa West 2013/14	2013	Nemški
Michel	Europa Klassik 1840-1900	2013	Nemški
Michel	Südwesteuropa 2013, 98. izdaja	2013	Nemški
Michel	Südoeuropa 2013, 98. izdaja	2013	Nemški
Michel	Osteuropa 2013/14, sept. 2013 - 98. izdaja	2013	Nemški
Turk dr. Ivan	Odtisi poštinskih strojev organizacij v Sloveniji	2013	Slovenski
Briner Werner	Handbuch und Katalog Ambulantpost SHS Jugoslawien 1919-1941	2013	Nemški

Trenutni trendi v tematski filateliji – možnost za uspeh tematskega eksponata

Tematska filatelija in tematske razstave so preživele viharno evolucijo, ki še daleč ni končana; še zmeraj se srečujemo z novimi idejami in pristopi, ki poganjajo tematsko filatelijo naprej. Kot pomoč razstavljavcem, da sledijo temu razvoju, povzemam trenutne trende v tematski filateliji za pripravo in presojanje sodobnih tematskih razstavnih eksponatov z uporabo pojma »generacija tematskega eksponata«. Članek kategorizira tematske razstavne eksponate glede na generacije in daje nekaj namigov, kako oceniti, v katero generacijo spada posamezni eksponat.

Razvojne faze tematskih eksponatov

Dejanski razvoj tematskih razstavnih eksponatov nas je privedel do uvedbe koncepta »generacije tematskih eksponatov«, ki je tesno povezan s postopnim razvojem tematske filatelije in spreminjanjem stališč o njeni vsebini in možnostih.

Osnovni pogoji za umeščanje tematskih eksponatov v generacije:

- 1. generacija: značilna je preprosta predstavitev poštne znamke na že vnaprej natisnjenih listih.

- 2. generacija: značilna je razstavljalčeva lastna postavitvev poštne znamke na liste in kratki opisi predstavljenih poštne znamke.

- 2,5. generacija (medgeneracija): značilna je vključitev raznovrstnega filatelističnega gradiva.

- 3. generacija: značilna je specifičnost in podrobnost opisov v tesni povezavi s posebnim filatelističnim gradivom, »filatelistični dialog«.

- 3,5. generacija (medgeneracija): značilno je znatno povečanje in uravnoteženost uporabe raznolikega in kakovostnega filatelističnega gradiva.

- 4. generacija: značilna je visoko specializirana tematska obravnava in vključevanje nenavadnega in izjemno redkega filatelističnega gradiva.

Na tem mestu je potrebno poudariti, da se razvoj tematske filatelije hkrati premika naprej v obeh vidikih naprednega tematskega razstavljanja: pri pripravi in obdelavi tematske (zgodbe) teme in izboljšanju filatelističnega (gradiva) znanja. To sta ključna vidika, ki ju ne smeta pozabiti niti razstavljaev, ki razvija tematski razstavni eksponat, niti filatelistični sodnik pri vrednotenju tekmovalnega eksponata.

Primerjava zastarelih s sodobnimi tematskimi eksponati

Gledano iz trenutne perspektive je najpomembnejša »prelomnica« v razvoju tematskih eksponatov

(in celotne tematske filatelije) rojstvo tematskih eksponatov tretje generacije, ki so zelo pomemben mejnik v razvoju. Omogočijo strogo ločevanje zastarelih tematskih eksponatov, ki nimajo možnosti za uspeh na sedanjih tekmovalnih razstavah, od sodobnih tematskih eksponatov, zgrajenih v skladu s trenutno veljavnimi pravili razstavljanja. Z drugimi besedami, če razstavljaev želi razmišljati o neke vrste uspehu na filatelistični tekmovalni razstavi, se mora nujno naučiti vsa pravila tretje generacije tematskih eksponatov in jih čim bolj uspešno vključiti v svoj eksponat. Žal pa nekateri razstavljaevci in celo sodniki ne razumejo (ali nočejo razu-

meti?) tega pomembnega dejstva in še vedno vztrajajo na več desetletij zastarelih pogledih in tezah. Zavedamo se, da je včasih zelo težko sprejeti dejstvo, da se pristop, ki je zagotavljal zlato medaljo pred 30 leti, zdaj zdi precej zastarel. Časi so se spremenili in tematska filatelija ne ostaja za časom, ampak se spreminja skupaj z njim. V bistvu bo eksponat, ki je osvojil zlato medaljo pred 10 leti, danes s težavo dosegel pozlačeno medaljo.

Odlični primeri spreminjanja meril so nekoč slavni slovaški zlati tematski eksponati:

Severin Zrubec - Today Rotary Press Machines Revolve, Otto Gata - Mail in the European History in serija olimpijskih eksponatov Petra Osuskyega - For the Glory of Sport. Vsak od teh eksponatov je v svojem časovnem obdobju pripadal resnično revolucionarnim tematskim eksponatom, ki so dosegli svetovni nivo in pobirali zlate medalje na več evropskih in mednarodnih filatelističnih razstavah. Vsak od njih je v svojem času pripadal najboljšim in zagotovo je bilo to glavno gonilo razvoja tematske filatelije. Za to si zaslužijo trdno mesto v slovaški in ne bojim se reči tudi v svetovni tematski filateliji. Žal pa se njihova glavna vloga v sodobni, moderni tematski filateliji praktično konča. Vedno lahko v njih najdete veliko zanimivega gradiva, morda nekaj navdihujočih zamisli, vendar je njihov način obdelave teme in koncept že zastarel in zato nimajo ti eksponati več možnosti za uspeh. Ne želim biti kritičen le do drugih, tudi moj eksponat My life as a Bicycle, ki trenutno osvaja zlate medalje na svetovnih razstavah, se počasi, a vztrajno stara in se mu v nekaj letih lahko zgodi, da bo izgubil sapo. Zato bo, če ga ne bom prilagajal dejanskim trendom in novostim na področju tematske

filatelije, tudi ta eksponat obležal na »kupu smeti filatelistične zgodovine« ...

Razvojnja stopnja in možnost za uspeh tematskega eksponata

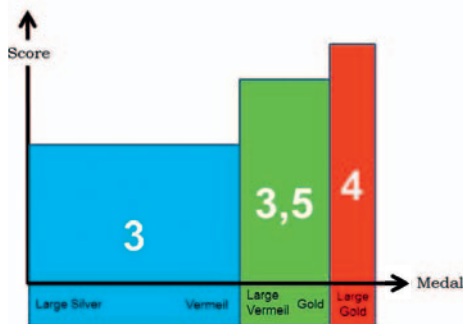
Zgornja opredelitev razvojnih stopenj tematskega eksponata ni sama sebi namen in ni teoretična igrlica našega uma, ampak nam omogoča odkrivanje – seveda skupaj z drugimi merili – možnosti za uspeh določenega eksponata. Seveda se strinjamo, da ta kriterij ni edini pogoj za uspeh na tekmovanju, uspešnost na tekmovanju razumemo kot nagrado v obliki vsaj srebrne medalje. Trenutno veljajo naslednja nenapisana pravila za ocenjevanje:

- Na regionalni (pri nas meddruštveni) razstavi imajo možnost za uspeh le tisti eksponati, ki sodijo najmanj v 3. generaciji.
- Na državni razstavi lahko uspejo le eksponati, ki sodijo vsaj v 3. generacijo in so že blizu 3.5 generaciji.
- Na katerikoli mednarodni ali svetovni razstavi morajo imeti eksponati vsaj glavne značilnosti

3.5 generacije; (če razstavljaivec želi osvojiti vsaj pozlačeno medaljo, morajo biti eksponati v celoti 3.5 generacija, v primeru, da so zelo popolni na tej ravni, se lahko nagibajo k veliki pozlačeni ali celo zlati medalji); medtem ko zlato medaljo lahko osvojijo le eksponati, ki jih spadajo v 4. generacijo tematskih eksponatov (in za veliko zlato medaljo morajo izpolnjevati čisto vsa merila 4. generacije).

Ta koncept – teorijo, ki jo je uvedel Jonas Hallström, prikazuje graf.

Za večjo jasnost v tabeli povzamemo bistvene značilnosti posamezne generacije tematskih eksponatov. Z uporabo tabele, skupaj z odgovori na vprašanja, ki so navedeni spodaj, bi v grobem vsak razstavljaivec lahko ocenil,

na kateri ravni razvoja je njegov tematski eksponat. Tako bo vsak lahko ocenil in presodil ter pričakoval, kako bo določeni eksponat vrednoten na tekmovalni filatelistični razstavi (regionalni, nacionalni ali mednarodni).

Kontrolna vprašanja za klasifikacijo tematskega eksponata

Za boljšo orientacijo in lažje razvrščanje vaših tematskih eksponatov smo uvedli kontrolna vprašanja. Če lahko v večini primerov odgovorite pozitivno, je vaš eksponat na pravi poti.

1. Ali uporabljate primerno velikost razstavnih listov, ki vam omogočajo, da predstavite vso pomembno filatelistično gradivo brez grdega prekrivanja, ALI pa se stalno borite s pomanjkanjem prostora, kar pomeni, da nekaj zanimivega gradiva preprosto ne najde svojega mesta na razstavnem listu, čeprav bi prav na tistem mestu najbolje podkrepiło zgodbo?

2. Je vaša predstavitev na vsakem razstavnem listu preprosta in jasna z logičnim razlikovanjem: kaj je naslovna stran, kaj je glavni in kateri so pomožni tematski opisi in kateri so filatelistični opisi? ALI so vsi vaši opisi napisani v enaki pisavi in enaki velikosti in tako ne zmoremo ločiti kateri opisi so tematski in kateri opisi nosijo filatelistične informacije?

3. Ali naslov in izbrana tema vašega eksponata predstavljata inovativni pristop, neznan in neobjavljen, ALI pa sledite že uporabljenim konceptom, ki jih je mogoče najti v vsaki enciklopediji?

	Oblika listov	Teme	Obravnava	Opisi	Gradivo
1. generacija	Vnaprej natisnjeni listi	Zelo splošne teme	Motivika – obravnava motiva	Ni besedila	Poščne znamke
2. generacija	Osebna postavitev Standardna oblika listov	Splošne teme	Motivika – obravnava motiva	Zelo malo opisov – naslovi in gesla	Poščne znamke
2.5 generacija	Osebna postavitev Standardna oblika listov	Omejene teme	Preprosta obravnava teme	Malo opisov s skoraj nič povezave z gradivom	Nekaj raznolikega gradiva
3. generacija	Osebna postavitev Standardna oblika listov	Precej specifične teme	Natančna obravnava teme	Detajlni opisi-zelo povezano z gradivom - DIALOG	Zelo raznoliko gradivo
3.5 generacija	Osebna postavitev Nestandardna oblika listov	Zelo specifične teme	Natančna obravnava teme	Detajlni opisi-zelo povezano z gradivom - DIALOG	Zelo raznoliko gradivo, tudi filatelistične posebnosti, uravnoteženo razporejeno
4. generacija	Osebna postavitev Nestandardna oblika listov	Posebne teme	Obravnava teme kot celovita zgodba	Detajlni opisi-zelo povezano z gradivom - DIALOG	Zelo raznoliko gradivo, tudi filatelistične posebnosti, uravnoteženo razporejeno

4. Je plan vašega eksponata vaše kreativno delo, ALI je to bolj ali manj kopija vsebine katerekoli znane, znanstvene ali poljudne publikacije?

5. Ali vaš eksponat vključuje na vsakem razstavnem listu različne vrste filatelističnega gradiva (vsaj dve ali tri, ki niso poštna znamke), ALI večino vaših razstavnih listov polnijo le poštna znamke?

6. Ali vsaka razstavna vitrina (s 16 ali 12 razstavnimi listi) ali eksponat kot celota vsebuje zadostno število različnih vrst filatelističnega gradiva (glejte spodaj) ALI pa uporabljate le nekaj najpogostejših vrst filatelističnega gradiva?

7. Ali imate enakomerno porazdeljeno dragoceno gradivo v vseh vitrinah svojega eksponata ALI pa je večina vašega dragocenega gradiva umeščena le v nekaj manjših delov vašega eksponata, na primer v prvo vitrino?

8. Ali vaš eksponat vsebuje samo čisto filatelistično gradivo, ALI pa si morate pomagati z nefilatelističnim gradivom, ki v resnici nima mesta v visokokakovostnem konkurenčnem tekmovalnem eksponatu (npr. splošne razglednice, fotografije, celine z neuradnimi dotiski, poštna znamke ilegalnih ali nepriznanih izdaj arabskih šejkatov, ilegalne znamke neobstoječih držav, zasebne - neslužbene izdaje, itd.)?

9. Ali je vsak tematski opis na vašem razstavnem listu ustrezno podkrepjen s primernim filatelističnim gradivom in obratno. Ali je vsak del gradiva (ali vsaka skupina delov gradiva) primerno obdelan in tematsko opisan ALI pa pišete o vsebini, ki je ne morete dokumentirati z ustreznim filatelističnim gradivom in vključujete gradivo, ki ni na nikakršen način opisano v tematskem opisu.

Raznolikost filatelističnega gradiva

V primeru, da ima razstavljaec ambicijo sodelovati z eksponatom na nacionalni ali celo mednarodni razstavi, bi bilo koristno, da se preveri raznolikost in dragocenost filatelističnega gradiva. Preprosto lahko preverite, kateri generaciji in razvojni stopnji (in posledično kakovosti) pripada posamezni filatelistični eksponat, tako da preštejete vse različne vrste filatelističnega gradiva, predstavljenega v vsaki vitrini (v eni vitrini je 16 razstavnih listov). V primeru, da je število različnih vrst gradiva manj kot 10, ne moremo govoriti o zadostni raznovrstnosti gradiva, tak eksponat spada največ v 2.5 generacijo. V primeru, ko se število raznovrstnega gradiva giba med 10 in 15, je to že primer dobrega eksponata, vendar še vedno spada samo v 3. generacijo. Primer eksponata, ki v vsaki vitrini preseže 16 vrst različnega filatelističnega gradiva, je eksponat, ki je vreden umestitve v 3.5 in seveda 4. generacijo tematskih eksponatov.

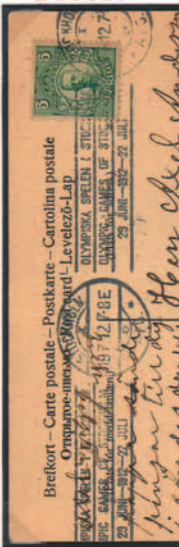
Slika 1 (desno) – Primer za kontrolno vprašanje 1

Format A3 v ležečem položaju omogoča postavitev večjih kosov gradiva, ne da bi ga grdo prekrivali ali zvijali. Poleg tega večji format omogoča izgradnjo bolj tematsko kompaktne strani z dodajanjem več raznolikih kosov gradiva, povezanih s temo na eni strani.

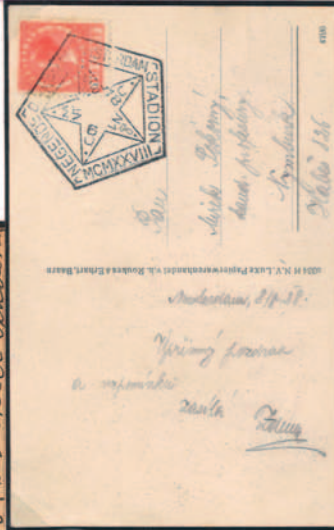
(Napredni razstavljalci se pogosto borijo s to težavo imenovano »fit-to-one-page«; kako gradivo prilagoditi razstavnemu listu.)

III. 4. SPORT

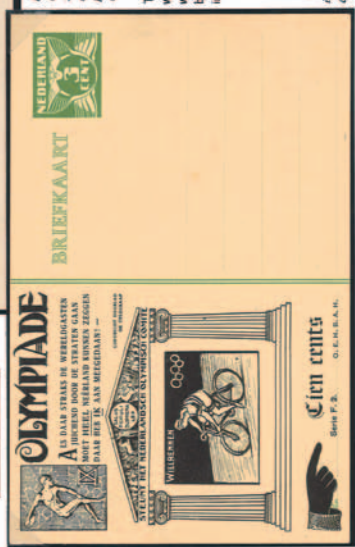
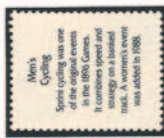
CYCLING AT OLYMPIC GAMES
 I have participated at all Olympic Games; only in 1904 the results were rejected due to the participation of U.S. professional cyclists. Until 1996, only road and track cycling competitions took place. And which disciplines? It always depends on the popularity of particular cycling discipline in corresponding years.

Road cycling competitions take place on regular roads around the Olympic city. The longest 320 km road race in the Olympic Games history saw Stockholm during the V Olympic Games in 1912.

Track cycling competitions take place on banked track usually on the stadiosone velodromes. However, in the beginning cycling tracks were part of the main Olympic stadium (London, Amsterdam).

The last main Olympic stadium which contained cycling track was the central Olympic stadium built for the IX Olympic Games in Amsterdam in 1928.

"Haggen", postal stationery, was issued to finance the Dutch Olympic Committee, sold for 3,-10,-.

Whereas team pursuit race was already on the programme in London 1908, the individual pursuit race has been included into the programme only since Tokyo Olympic Games 1964.

Three stamps exemplifying progressive abbreviation of the printing plate (head of the middle cyclist)

The first Olympic winner of the individual pursuit race was a Czech cyclist J. Daxer. In honour of that great success a special stamp was issued in 1964.

Preliminary drawing of the Olympic cycling stamp prepared by A. Polczanski, the author of the issued stamp

II. 7. MANOEUVRES

A → **B** → **C** → **D**

BICYCLE IN CAMPAIGNS AND SPECIAL OPERATIONS

Not surprisingly, I was enlisted also in bicycle troops of the strongest German Army during the WWII. Their bicycle units were equipped with special light and/or folding bicycles. Especially paratroopers used bicycles to parachute easily and afterwards to move quickly and noiselessly during their striking raids. However, also some other armies had used bicycles (regardless military or civilian) in their war operations.

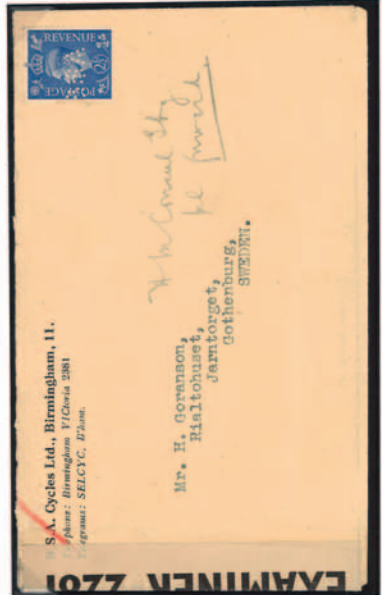
Field post network and semi-official soldier postage stamp of the 1st bicycle battalion

Five front mails sent from the reserve bicycle squadron (No. 268) and regular bicycle squadrons, respectively. Sent dispatched by a civil post

Allied forces used bicycles in the invasion in Normandy when mainly bicycle reconnaissance showed their usefulness in several campaigns and special operations. Bicycle units used rather standard bicycles than special massive bicycles with toolboxes and gun carriers (as Swiss Army did). However, all military bicycles for the invasion were produced by big bicycle companies through the official state contracts.

Bicycles had played an important role during the Japanese takeover of Singapore in 1941-42. Their tactics calculated with thousands of stolen civilian's bicycles to be used during surprisingly fast movement through Malay jungle.

The B.S.A. Cycles company, traditional British producer of bicycles and small weapons, had official state contract to supply the army with military bicycles during both World Wars. B.S.A. produced also bicycles for the D-day invasion in Normandy in 1944 used by British and Canadian forces.

Slika 2 (levo) – Primer za kontrolno vprašanje 2

Vzorčni list razstavnega eksponata, ki prikazujejo praktično uporabo različnih velikosti pisave in oblike, za lažje sledenje opisu:

- A naslov lista,
- B glavni tematski opis,
- C pomožni tematski opisi in
- D filatelistični opisi

Poleg tega sta, za boljši pregled, naslov poglavja in številka vključena v zgornjem desnem kotu (E).

V soglasju z avtorjem, FIP sodnikom za tematsko filatelijo, je članek iz angleščine prevedla Staša Bračič. (strahomira@gmail.com)

Slika 3 (desno) – Primer za kontrolno vprašanje 3

Izbrani naslov kaže predvsem nov, do sedaj še ne viden inovativni pristop. Naslov podpira kratek opis (ki ni nujen); v tem primeru je vzet odlomek iz »običajne prošnje za zaposlitev«, ki jasno pojasnjuje izbrani koncept, »kolo prosi za službo«. Dodan je kos filatelističnega gradiva, ki ni nujen, vendar je v tem primeru dodana vrednost k temi in specifičnemu delu zgodbe v opisu.

MY LIFE AS A BICYCLE

Dear Sirs,

I am writing to enquire whether you have a vacancy in your company for an experienced two-wheel vehicle. I enclose a copy of my CV with philatelic documentation for your consideration.

As you will see from my CV, I am currently working for several employers in distinct fields of human's activity as a senior personal and goods carrier. In my present position I am responsible for carrying persons, mail and small goods locally as well as for fulfilling human's luggage for speed and fitness all around the world. I have worked closely with other means of transport and in some situations I have been able to complete tasks much faster and more reliably. In addition, during my military service I proved my special skills under severe war fighting conditions.

Over the last years I have improved my speed and capacity as well as comfort thanks to a permanent improvement of my physical construction and my accessories, together with taking care of my fitness. Regarding sport filed, I have achieved several top times on all types of roads, tracks and terrains, and have completed some world records in track events.

With my proven ability to carry people as well as small parcels and bags, I feel that I would be able to make a significant contribution to your company's performance as well as contribution to your non-pollution transportation activities and fitness improvement of your employees.

I would be grateful if you would contact me in case of any vacancies in your company, or keep my information on file in case of future openings. I would welcome hearing from you.

Yours sincerely,

Vélo Bicycle (born Droisiens)

I. Personal Data	
<i>Personal information and data necessary for correct identification</i>	
I.1. Name	3
I.2. Address	4
I.3. Date of Birth	5
I.4. Marital Status	6 - 7
I.5. Portrait	8
II. Personal Record	
<i>Important stages of life with focus on the most crucial events</i>	
II. 1. Prenatal Age	9
II. 2. Birth and First Steps	10 - 11
II. 3. Childhood	12 - 18
II. 4. Youth	19 - 24
II. 5. Military Service	25 - 28
II. 6. Maturity Full Age	29 - 30
II. 7. Manoeuvres	31 - 37
III. Professional Experience and Skills	
<i>Essential experiences and skills achieved by professional work</i>	
III. 1. Transportation	37 - 40
III. 2. Postal Delivery	41 - 46
III. 3. Babysitting	47 - 48
III. 4. Sport	49 - 58
IV. Pastime Hobbies and Likings	
<i>Favourite pastime hobbies and free-time likings</i>	
IV. 1. Touring	59 - 63
IV. 2. Unicycling	64

To explain all particular details the following notations are used:
Comic Sans MS 9 pts. bold - main thematic text
Comic Sans MS 9 pts. - general thematic text
Comic Sans MS 8 pts. - detailed thematic text (thematic research)
Comic Sans MS 8 pts. italics - detailed philatelic text (philatelic specialities)

Slika 4 (levo) – Primer za kontrolno vprašanje 4

To, da je plan sestavljen iz štirih poglavij, je posledica priprave in pristopa samega razstavljalca; v tem primeru pa se ta odločitev prav tako sklada s splošnim načinom pisanja življenjepisa. Plan ima dva nivoja, kar je običajno dovolj, da je struktura ekspanata jasna in pregledna. Številke strani je smiselno uporabiti zaradi hitrega iskanja detajlov iz plana v celotnem ekspanatu (priporočljivo). Prazen prostor (spodaj desno) je bil uporabljen za razlago velikosti in oblik – tipa pisave.

Slika 5 (desno) – Primer za kontrolno vprašanje 5

Vzorčni list razstavnega ekspanata z različnimi vrstami filatelističnega gradiva: poslovno pismo z znamko s perfinom, poštna znamke iz zvežčka z reklamo na robu, slogani z majhno filatelistično študijo, enobarvni poskusni odtis, samostojna poštna znamka, odtis poštinskega stroja (rdeč) in platnica zvežčka – vse tesno povezano s pripadajočo temo, obravnavano na razstavnem listu.

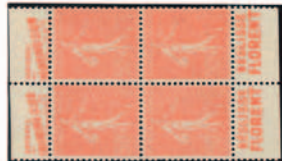
A PROMISED LAND FOR BICYCLE TOURING

It achieved the best development of touring through national touring unions. They served their members by various promotional bicycle touring activities. In that field, Touring-Club de France belonged to the most active touring clubs of all. It was established in 1890, when bicycle tourists did not feel satisfied in the French national cycling federation U.V.F. which used drastic regulations to systematically prevent technical innovations.

Touring-Club de France changed its name to Fédération Française des Sociétés de Cyclotourisme (F.F.S.C.) in 1923 and finally to Fédération Française de Cyclotourisme (F.F.C.T.) in 1942. Since that, F.F.C.T. organizes the most of cyclotouring activities in France including the annual French national cyclotouring meetings.

T.C.
Paris, T.C.
(Touring-Club de France)

Stamps from the stamp booklet with margin advertisement

IV. 1. TOURING

One of the most important persons who promoted touring on bicycles was French Paul de Vivie, called Vélocio. He experienced dozens of technical improvements including rear-derailleur to make cycling easier for touring in mountains. He coined the word "cyclotourisme" in 1889. To commemorate his importance, every year Vélocio touring events take place around St. Etienne, where he lived.

The same machine slogan cancellations used as standard and as postage paid one

Vélocio's experimental bicycles are on the show in the Museum of Art and Industry in St. Etienne.

Single colour proof

Touring-Club de France performed several technical trials to assess comfort, reliability and variable gears. In 1905 trial, Sturmev-Archer's three speed hub gears belonged to those gears which, performed well and received a highly evaluated positive recommendation for bicycle touring purposes. The same type of hub gears was marketed until 50ies.

Text (in Danish):
 CYCLIST -
 SPARE STRENGTH
 BE CAREFUL
 TO YOUR HEART USE
 STURMEV-ARCHER
 GEAR HUB

CYCLIST -
 DRIVE GEAR
 DRIVE SAFE
 DRIVE FAR
 USE
 - RENOLD -
 BICYCLE CHAIN

Technical trials as well as Velocio's activities significantly contributed to the development of rear-derailleur to become a simple and reliable device in a shape and functionality as we know it today.

Stamp booklet with 10 stamps (logo - F printing)

CHAIN DRIVE MECHANISM BRINGS FUNDAMENTAL PROGRESS

The introduction of both a suitable roller chain and sprocket drive mechanism was the key milestone in my technical development. However, the chain drive had to undergo thorough development to satisfy my increasing requirements for the highest possible reliability for both competing and everyday riding.

Bicycle (roller) chain consists of pairs of chain-links cleverly linked together in such a way the chain remains sturdy but still easily detachable. The chain runs on two sprocket wheels: the front one propelled by pedals and the rear one propelling the rear wheel through a rear wheel hub.

Unfinished stamp - missing perforations and postal information including the face value and country name.

Bicyclette with its chain mechanism attached to the rear wheel.

II. 3. CHILDHOOD

The first bicycle with a chain drive on its rear wheel was *Bicyclette* designed by English H. Lawson in 1879. The first bicycle with a chain drive on its front wheel was *Kangaroo* produced by The Premier Cycle Company in 1884.

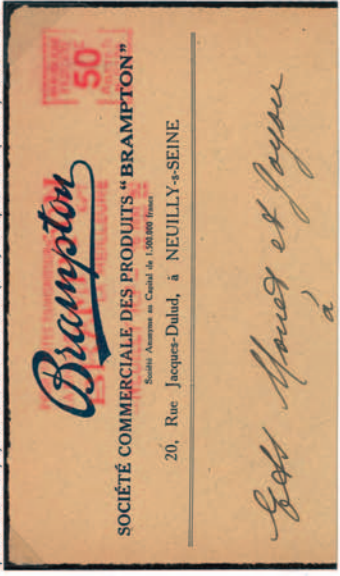

Highwheelers with their chain mechanisms mounted on the front wheel: *Kangaroo* (↑) and its follower *Sar* (→) by French Rousteau.

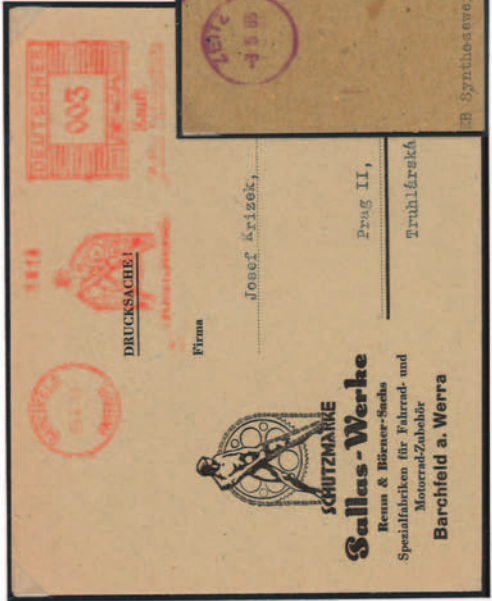
The Renold company has been clearly the most important chain making company. It introduced crucial patents including a bush roller chain (1860), block chain (1865), and inverted tooth for silent chain (1895). In addition, Renold was able to acquire other influential chain producers.

Brampton Brothers was another progress-wise chain producer. It had been experimenting with a self-lubricating bicycle chain (since 1895) and got patent for the integral bush/inner plate chain upon which so many cycle chains have been based (1899). Brampton was acquired by Renold in 1929.

To operate well, each chain drive requires regular lubrication by bicycle oil or vaseline.

Slika 6 (levo) – Primer ob kontrolnem vprašanju 6

Vzorčni list razstavnega eksponata, ki prikazuje direktno zvezo med filatelističnim gradivom in pripadajočimi tematskimi opisi.

Nekaj sklepnih besed

Kot lahko vidimo, se vse razvija in gre naprej in tematska filatelija ne zao- staja. Kljub temu še vedno ostaja vpra- šanje, zakaj še vedno obstajajo zbiralci z vsemi možnimi pristopi k snovanju zbirke in eksponata? Izpolnjevanje s po- štnimi znamkami v vnaprej natisnjene albume, ustvarjanje svojih listov glede na individualne potrebe ali ustvarjanje bolj ali manj prefinjenega konkurenč- nega tekmovalnega eksponata? Odgo- vor je, da imamo vsi svoje ideje o tem, kaj je zanimivo za nas. Prav tako vsi ni- mamo ambicije prikazovati svojih zbirk v javnosti na razstavah s konkurenco in se podrežati predpisanim pravilom raz- stave. Zbiranje in filatelija naj bi bila v prvi vrsti hobi, zato nam naj vzame tolikšno mero pozornosti, da nam bo prinašala veselje in zadovoljstvo.

Zato ne občutite stresa in naj vam prefinjena pravila tematskega razsta- vljanja ne povzročajo skrbi. Sprostite se in poskusite oceniti svoje sposobnosti, predvsem pa se vprašajte, kaj želite od svojega hobija. Hobi je za vašo zaba- vo, prinašati vam mora trenutke užitka in vznemirjenja. Izberite sami ali že- lite imeti svojo zbirko doma samo za vaš užitek, ali jo želite tudi predstaviti v obliki promocijske razstave. Mogo- če imate bolj ambiciozen načrt za so- delovanje na tekmovalni filatelistični razstavi, na regionalni, nacionalni ali celo mednarodni ravni. Če se odločite za slednje, si zaslužite največjo pozor- nost. Odločitev, da obnoviš zbirko in iz nje ustvariš kakovosten eksponat na

najvišji ravni ter ga predstaviš javnosti, ni lahka. Občasno jo spremljajo manj- ši neuspehi ali razočaranja. V primeru, ko ne obupate, je vaš trud običajno kronan z velikim zadovoljstvom in s pozitivnimi kritikami s strani strokovne javnosti. Če se zavedate, da obstajajo nekatera pravila za oblikovanje in kre- acijo tekmovalnega filatelističnega ek- sponata, in jih boste spoštovali, lahko pričakujete, da bo vaš eksponat pošte- no ovrednoten in boste zanj dobili za- služeno število točk ter medaljo ali celo nagrado.

Opomba:

Izraz »generacija tematskih ekspo- natov« je prvič uporabil Jonas Hall- ström v svojem predavanju Tematski eksponati 4. generacije na mednarod- nem tematskem seminarju v času sve- toвне Filatelistične razstave LONDON 2010.

Viri:

1. Omenjeno predavanje J. Hallströma.
2. General Regulations of the FIP for Exhibiting (GREX), FIP, Zürich 2011.
3. General Regulations of the FIP for the Evaluation of Competitive Exhibitions (GREV); kongres FIP, Madrid 2000.
4. Special Regulations for the Evaluation of Thematic Exhibits at FIP Exhibitions (SREV), Guidelines for the Evaluation of the Exhibits of Thematij Philately; kongres FIP, Madrid 2000.
5. National Exhibition Order, The Uni- on of Slovak Philatelist (ZSF), Bratislava 2011.
6. Jankovič, Vojtech, Current Trends in Thematic Philately – The Development and Generations of Thematic Exhibits, Bratislava 2012.

Vojtech Jankovič
(vojtech.jankovic@gmail.com)

Raketna pošta

Ideja poštne rakete je temeljila na prenosu poštних pošiljk na večje razdalje v zelo kratkem času. V ZDA, Veliki Britaniji, Italiji, Nemčiji in drugod je bila aktualna še v začetku šestdesetih let 20. stoletja. Predvsem so razmišljali o medcelinski dostavi pošiljk, ki bi naj potovale s hitrostjo 5800 km/h (leta 1949), kar bi pomenilo, da bi bila pošta prek Atlantika prepeljana v 30 minutah z natančnostjo pristanka 2 m od načrtovanega cilja. Kmalu pa so verjetno ugotovili, da bi lahko te rakete zaradi naraščajoče gostote zračnega prometa ogrožale varnost in da je letalski prevoz najprimernejši za transport pošiljk na večje razdalje.

V dvajsetih letih 20. stoletja sta o ideji poštne rakete že razmišljala pionirja raketne tehnike Hermann Oberth in Franz von Hoefft. Na tem področju si je najbolj prizadeval inženir **Friedrich Schmiedl** (14. maj 1902, Schwertberg, Gornja Avstrija – 11. september 1994, Gradec), ki velja za prvega konstruktorja poštne rakete.

Friedrich Schmiedl (Die Briefmarke 1/2004)

Njegovo zanimanje za rakete se je zbudilo, ko je bil še mlad, saj je že med prvo svetovno vojno skonstruiral prvo raketo. Leta 1921 je začel študirati kemijo na Tehnični univerzi v Gradcu. Zanimanje za »zračni torpedo« ga je privedlo do različnih poskusov z napravami, ki jih je konstruiral. Pri tem so mu pomagali njegovi profesorji, materialno pa njegov dedek. Po zaključku študija je deloval kot samostojni raziskovalec.

Pri načrtovanju gradnje raket je imel vedno v mislih le njihovo miroljubno uporabo.

Leta 1928 je začel raziskovati razmere v stratosferi, ki povzročajo motnje. Da bi ugotovil razmere v ekstremno visokih plasteh ozračja, je dal opremiti poseben balon brez posadke. Zgradil in izstrelil je več poskusnih raket, da bi preizkusil stabilizacijske naprave in nastavke za daljinsko upravljanje.

Njegova ideja o uporabi rakete kot prevoznega sredstva za pošto je bila revolucionarna. V letih 1928-1930 so bili opravljeni poskusi brez prenosa pisemskih pošiljk. Prvi poskus s pisemskimi pošiljkami je bil februarja 1931.

Schmiedl je 2. februarja 1931 z raketo V7 izstrelil 102 frankirani in naslovljeni pismi skupaj z merilnimi instrumenti in 14 cm visokim medeninastim razpelom iz Schöckla proti Radegundu. Ker je ta dan svečnica, takrat pomemben praznik, je bila pošta v Radegundu zaprta. Zaradi tega je odpadla predaja pošiljk pošti in njihova nadaljnja odprava naslovnikom. Razpelo je konstruktor izročil v začasno varstvo samostanu, po 60 letih pa je postalo osrednji del »vesoljske kapele«, ki je nastala na podstrešju njegove hiše. (Die Briefmarke, prevod B. B.)

Inženirju Schmiedlu je 9. septembra leta 1931 s hriba Hochtrötsch uspelo iz-

streliti poskusno poštno raketo R 1 proti Semriachu (25 km severno od Gradca). Ta izstrelitev je bila prvi raketni let na svetu, ki je prevažal pisemsko pošto (333 pošiljk) z namenom nadaljnje izročitve oziroma prenosa preko (avstrijske) pošte. Zgodovinske pošiljke so približno tri ure po uspešni izstrelitvi izročili poštному uradu v Semriachu v nadaljnjo odpravo.

pošte. Razmišljal je tudi o vremenskih raketah za zbiranje meteoroloških podatkov v oblakih in o raketah, ki bi omogočale aerofotografijo pokrajine. Žal so si nekateri prizadevali, da bi mu to preprečili, tako kot mnogim drugim avstrijskim izumiteljem. Inženir Schmiedl bi bil gotovo lahko prodal svoj izum v tujino ali ga uporabil v tujih deželah, vendar se je odločil za kalvarijo avstrij-

Ob 100. obletnici Schmiedlovega rojstva so eno od pisem iz Semriacha žigosali na Mednarodni vesoljski postaji ISS (Die Briefmarke 1/2004)

Raketni prenos pošte je bil odvisen od nakupa posebnih raketnih znamk (vinjet). Dobiček je Schmiedlu služil za plačilo stroškov s poskusi, ki niso bili zanemarljivi. Schmiedl je načrtoval tudi svojo raketno poštno linijo Ljubljana–Gradec–Basel. S svojimi poskusi si je prizadeval izumiti najhitrejšo prevozno sredstvo, ki bi bilo primerno za prenos

skih izumiteljev. Menda je svoje instrumente uničil, da bi preprečil njihovo zlorabo v vojne namene.

Tudi v drugih deželah so bili na delu konstruktorji, ki so si lastili to idejo. V Nemčiji je bil to inženir Reinhold Tiling, ki se je obetavno ukvarjal z raketami (prvi poskus 15. aprila 1931, pri Osnabrücku). 13. oktobra 1933 je

postal žrtev eksplozije ob izstrelitvi. Omeniti velja tudi inženirja Gerharda Zuckerja, ki so ga šteli med »najbolj produktivne« snovalce raket. Opravil je nekaj izstrelitev, nato pa pokazal večje zanimanje za filatelijo, zaradi česar so bile njegove poštno pošiljke deležne skeptične presoje, saj očitno vse pisemske ovojnice niso potovale z raketo. Govorili so, da je v obtoku več primerkov raketne pošte, kot bi se jih lahko dalo na omejenem prostoru poštnih raket sploh odposlati. Poleg tega se je Zucker tudi skliceval na svoje poskuse in spravil v obtok večje število pisem in razglednic, ki so bile opremljene z nalepljeno vinjeto Raketenpost [raketna pošta], čeprav v resnici niso letele. Poslal naj bi jih nekemu poštnemu uradu v vzhodni Švici v uslužno žigosanje in poskrbel, da jih je poštni uslužbenec, ki je bil dežuren, razvrednotil. Zaradi teh incidentov se je čutila švicarska poštna uprava odgovorna in zlorabljena in je nedopustno uporabo poštnih žigov najstrožje prepovedala.

V Veliki Britaniji in Ameriki so živeli poleg posameznikov tudi družbe in društva, ki so se s številno delovno skupino uslužbencev lotili izdelave zahtevnih naprav. Razpolagali so z zadostnimi finančnimi sredstvi in so si pridobili številne patente, ki so bili povezani z raketnim letom. Tudi v drugih deželah, kot npr. v Franciji, Italiji, Belgiji, na Nizozemskem in celo v Indiji, na Kubi in Avstraliji, so se izumitelji trudili, da bi ustvarili uporabne poštno rakete.

V letih 1934 in 1935 so bili Schmiedlovi poskusi z dvema zakonskima spremembama v Avstriji zaključeni. Poskuse je ves čas financiral z izdajanjem vinjet (RAKETENFLUGPOST IN OESTERREICH). Z njimi so bile opremljene pisemske ovojnice, ki naj bi potovale z raketno pošto. Avstrijska pošta je izda-

janje teh vinjet z odredbo preprečila. Poleg tega so prepovedali še zasebno last eksplozivov, kar je Schmiedla prisililo, da je uničil svojo zalogo pogonskih goriv.

Schmiedlove poskuse so številne države hotele uporabiti v vojaške namene. Kot prepričan pacifist je leta 1927 zavrnil ponudbo japonske vlade za službo v njihovem raziskovalnem programu. Zaradi tega je imel še posebej probleme v času priključitve Avstrije k Nemčiji leta 1938. Uničil je svoje zapiske in zavrnil sodelovanje z nemško vojsko. Leta 1943 je bil vpoklican in dodeljen v inženirski štab na ruski fronti.

Po drugi svetovni vojni je prejel nekaj ponudb, mdr. ameriškega razvojnega vesoljskega programa; vse ponudbe pa je zavrnil. Do leta 1955 je raziskoval različne vrste pogonov, potem pa je stopil v državno službo kot gradbeni nadzornik najprej na letališču Talerhof pri Gradcu, kasneje v Krieglachu in zadnjih pet let do svojega 65. leta v okrožju Mariazell.

Zadnji poskus je Schmiedel opravil 21. decembra 1935 z žigom Gösting pri Gradcu. Morda so bili prav zaradi napovedane prepovedi opravljanja poskusov v Avstriji že 19. in 20. avgusta 1935 opravljeni trije poskusi z raketno pošto v Hočah pri Mariboru. Organizator teh poskusov je bil novinar Karel Weihs, dolgoletni spremljevalec Schmiedlovih poskusov. Vse tri rakete je v zelo kratkem času izdelal inž. Schmiedl.¹ Žal se o teh izstrelitvah niso ohranili nobeni pisni, slikovni ali ustni viri. Edini materialni dokaz so pisemske ovojnice, ki so (naj bi) potovale v treh daljinsko vodenih raketnih poskusih. Govorilo se je le o t. i. raketah iz »zaloge za hude čase« (Notverordnung). Zato se je porodil dvom, ali so ti poskusi bili dejan-

sko opravljene. Morda gre za podobno zgodbo kot pri omenjenem Gerhardu Zuckerju, ki je izdelal pisemske pošiljke, katerih sploh niso bili poslani v raketnem izstrelku. Kljub pomislekom bomo pisemske ovojnice natančneje opisali.

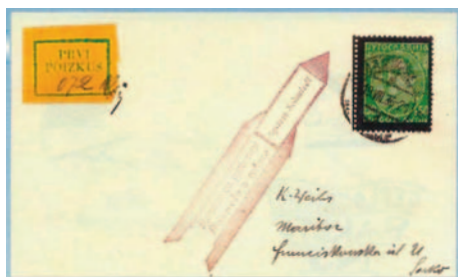
V oktobru 2013 sem pregledal večje število časopisov iz tistega časa: Mariborer Zeitung, Slovenec, Deutsche Zeitung Celje, Jutro, ... ki so online dostopni v Digitalni knjižnici Slovenije. Pregledal sem vse številke časopisov, ki so izšle od datuma izstrelitev, zapisanih na poštnih žigih, do enega meseca ali še več po dogodku. O kakršnikoli raketnih poskusih nisem našel nobenega zapisa, čeprav bi bili taki poskusi v tistem času gotovo atrakcija. (B. Bračič)

Tako imenovani predposkusni start naj bi bil opravljen 19. avgusta 1935. Odposlane pisemske ovojnice so bile opremljene s poštnim žigom MARIBOR 3, 19. VIII. 35-21, vinjeto, natisnjeno v 280 izvodih v zeleni barvi na rumenem papirju, in z besedilom: PRVI POIZKUS (vsaka vinjeta je bila ročno oštevilčena in podpisana Weihs). Na ovojnicah je bil tudi raketni cachet žig z napisi: Dospelo z raketo v latinici in Dospelo sa raketom v cirilici ter System Schmiedl. Evidentiranih je 187 odposlanih pisemskih ovojnic.²

Naslednji dan, 20. avgusta 1935, naj bi bili izstreljeni raketi, imenovani Jug I in Jug II. S prvo raketo je potovalo 277, z drugo raketo pa 282 pisemskih ovojnic.³ Opremljeni sta bili s posebnima raketnima vinjetama v nekaj barvnih različicah, razvrstjenima s pravokotnima žigoma »Jug I« in »Jug II«, ter ročno vpisano zaporedno številko ovojnice in podpisom Weihs, raketnim cachet žigom, podobnim tistemu, ki je bil v uporabi dan pred tem, žigu pa je bila dodana še oznaka Jug I oz. Jug II. Prvi je bil živo rdeče barve, drugi pa svetlo zelene. Pri izvedbi pisemskih ovojnic bi po eni izmed interpretacij naj bil sodeloval znani mariborski filatelista Avgust Jug, član Filatelističnega društva (kluba) Maribor. Ker sta to bila prva poskusa raketne pošte v predvojni Jugoslaviji, verjetno iz tega izvira tudi besedna igra okrajšave oznake letov [Jugoslavija] I in II. Poštna znamka je bila razvrstena z dnevnim poštnim žigom HOČE 20. VIII. 35-7.

JUG I (iz zbirke B. Bračiča)

Predposkus (Die Briefmarke 4/2004).

JUG II (iz zbirke B. Bračiča)

Štiriindvajset let kasneje so bili v dnevnem časopisu objavljeni trije krajši članki o dogodku.⁴ Vir za podatke o prvih dveh zapisih je bil Biligov raketno-poštni katalog. Na članka se kljub relativno kratkem času od dogodka ni oglasil noben očividec. V tretjem zapisu, nekaj tednov pozneje, je bil objavljen podatek, da je primerke pisemskih ovojníc prinesel na ogled predsednik Filatelističnega društva v Gradcu. Iz tega podatka in tudi dejstva, da so te pisemske ovojnice bile izjemno redka »trofeja« v zbirkah mariborskih filatelistov, lahko sklepamo, da je bila večina kuvert, »odposlanih« z raketo, namenjena filatelistom v Avstriji in Nemčiji.

Variante uporabljenih znamk in vinjet, vmes je tudi žig poština plačana v gotovini, kažejo na špekulativno naravo izdaje (B. Bračič)

Po drugi svetovni vojni je ideja o prenosu poštinih pošiljk znova oživila 16. maja 1959, ko je nekaj entuziastov v severni Nemčiji izstrelilo dve seriji po pet poštinih raket. Z njimi je potovalo 5000 dopisnic od Arenscha pri Sahlenburgu v

pet kilometrov oddaljen Behrensch (jugozahodno od Cuxhavna ob Severnem morju). Nad tem krajem so se rakete spustile s padali in pristale na vnaprej določenem cilju. Rakete so sestavili člani Nemške raketne družbe (Deutschen Raketen-Gesellschaft, ustanovljena 21. septembra 1952), ki se je leta 1963 preimenovala v družbo, poimenovano po Hermannu Oberthu (Hermann-Oberth-Gesellschaft).⁵

Tri tedne kasneje, 8. junija, je bila s krova ameriške podmornice USS BARBERO (SSG 317) v Atlantiku izstreljena raketa tipa Regulus, ki je prenašala 3000 pisem. Po 22-minutnem letu v višino do 10.000 m in v razdalji okoli 350 km je pristala v mornariški bazi Mayport pri Jacksonvillu na Floridi. Opremljena s kolesi in zaviralnim padalom je pristala na natanko predvidenem mestu na letališki stezi.⁶

Še v začetku šestdesetih let je med poštinih upravami tekla razprava o možnosti uporabe rakete v redni poštini službi. Poskusi so potrdili, da je možno rakete usmeriti k natančno določenemu cilju. Zato bi bilo za daljše relacije potrebno uporabljati zelo komplicirane in drage rakete. Nastali so seveda pomisleki glede stroškov in zanesljivosti poletov.

Nemška raketna družba je bila mnenja, da bi bila raketna pošta predvsem primerna za transport nujnih pošiljk, predvsem z otoka na otok, s kopnega na otok, z ladje na kopno ter za dosego ciljev, ki bi bili zaradi naravnih nesreč začasno odrezani od sveta, predvsem za transport zdravil in živil.

Leta 1960 so v nekem italijanskem podjetju, ki je posredovalo nasvete v zvezi raketami in vodenimi izstrelki, razmišljali o uporabi nekaterih tipov raket, ki so jih sicer serijsko izdelovali za vojaške in druge namene, za rake-

tno pošto. Načrti so obsegali ureditev evropske in medcelinske raketne poštna mreže. V Evropi so nameravali zgraditi šest postaj, od koder bi rakete izstreljevali in kjer naj bi pristajale. Osrednja postaja bi naj bila v Parizu, druge pa v Rimu, na Dunaju, v Stockholmu, Madridu in Londonu. V glavni postaji bi naj vsake tri minute odletela in pristala poštna raketa, medtem ko bi naj na drugih postajah bil 15-minutni interval. Izračunali so tudi čas prenosa pošiljk. Od Pariza do Dunaja, Rima in Madrida bi trajal prenos eno uro in 40 minut, do Londona eno uro in 26 minut, do Stockholma pa eno uro in 51 minut. V ta čas je bila vračunana tudi že pot od glavne pošte do letališča ali v nasprotni smeri.

V te namene bi se naj uporabljale rakete s krmilnimi krili, ki dosežejo na višini 100 km hitrost 18.800 km/h (leta 1949 je bil še govor o hitrosti 5800 km/h). Raketa, ki bi prenašala 100 kg poštnih pošiljk, bi za prelet 6500 km potrebovala 40 minut. Predvideno je bilo, da bi vsak dan iz Evrope v Ameriko ali v nasprotni smeri odposlali 24 raket, ter bi za pismo od pošiljatelja v Evropi do naslovnika v Ameriki potrebovali dve uri in 40 minut. Če bi pismo npr. odposlali točno opoldne, bi ga zaradi časovne razlike naslovnik v Ameriki prejel istega dne zjutraj, saj bi »raketa prehitela rotacijo Zemlje«. Poštnina za tako odposlano pismo bi bila 1,40 \$.⁷

Ideja o prenosu pošte s t. i. poštnimi raketami sicer ni zaživela, iz poskusnih letov, tako zasebnih, kot uradnih po drugi svetovni vojni, pa se je razvilo posebno zbirateljsko področje v filateliji – zbiranje poštnih pošiljk, odposlanih z raketno pošto. Predvsem tiste, odposlane v tridesetih letih 20. stoletja, so med zbiratelji še posebej iskane. Čeprav vsa pisma in razglednice, žigosane in polepljene z raketnimi žigi in vinjetami, niso

poletela z raketo, so po osemdesetih letih iskane zbirateljske trofeje.

Primož Premzl
(umetniski.kabinet@t-2.net)

Opombe

1 V literaturi je mdr. zapisano, da naj bi bile zanimanje za poskuse z raketno pošto pokazale posamezne oblasti v Kraljevini Jugoslaviji. To bi naj bil tudi njegov prvi in zadnji raketni poskus zunaj Avstrije. Ob tem je čudno, da so ing. Schmiedlu zavrnili vstop v državo in navzočnost pri izstrelitvi raket. Zato so dvomi o izstrelitvi raket toliko večji. Karl Trobas, Raketen, Raketenpost, Postraketen. Der österreichische Raketenpionier Friedrich Schmiedl. Herausgegeben von Werner Emig. RM-Druck-und-Verlag, Graz 1992, str. 88.

Ker baje izstrelitev raket naj ne bi bila dovoljena brez vednosti tedanjih Upravnih oblasti oziroma Poštne direkcije, se morda v katerem arhivu še hrani dokumentacija, ki bi osvetlila dogajanje. Ob tem se nehoti pojavi dvom, ali so izstrelitve sploh bile opravljene. Morda dogodka sploh ni bilo, izdelane pa so bile pisemske ovojnice, vinjete in žigi, ki so bile ponujene zbiralcem. Domnevamo lahko, da je takrat, predvsem v Avstriji in Nemčiji, zbiralo raketno pošto precej navdušencev, ki so bili pripravljeni za te artefakte seči precej globoko v žep, saj so računali, da bodo te pošiljke postale zanimivo zbirateljsko področje. Sedaj se prva avstrijska in nemška pisma in razglednice, poslane z raketno pošto, na specializiranih dražbah prodajajo v štirimestnih evrskih zneskih. Raketenpost – Rocket-Mail. Spezialauktion, 17. Januar 2009, Christ-Stamps. 97 str.

2 Pisma prvega poskusa so bila naslovljena na Karla Weihsa z naslovom Frančiškanska ulica 21 (sedaj je to Ulica Vita Kraigherja) v Mariboru. Pod naslovnikom je zabeležen še priimek Sorko (Josip), soboslikar, ki je bil na tem naslovu prijavljen. Veliki

adresar Maribora, Celja, Ptuja in občin bivše Mariborske oblasti. Tiskovna založba, Maribor 1935, str. 161.

3 Vinjeti sta bili natisnjeni v 592 izvodih, po 4 vinjete na 148 natisnjenih policah. Od tega je nekaj polic ostalo neperforiranih. Vinjete Jug I so bile natisnjene v črni barvi, vinjete Jug II pa v modri, modro-črni ali črni barvi. Vsaka vinjeta je bila tudi ročno oštevilčena. Z nalepljeno vinjeto Jug I je potovalo 200 pisem, z odtisnjeno vinjeto na kuverti 34 pisem, 43 pisem pa je potovalo brez vinjete in z odtisnjanim žigom v rjavi barvi Raketna pristojbina plačana v gotovini. Besedilo je bilo natisnjeno tudi v cirilici – Pristojba za raketu u gotovu plačena.

Z vinjeto Jug II je potovalo 205 pisemskih ovojníc, z odtisnjeno vinjeto na kuverti 34 pisem, z žigom o plačani pristojbini v gotovini pa 43 pisemskih ovojníc. Zaradi manjše teže so bile kuverte, ki so bile v uporabi 20. avgusta, izdelane iz prosojnega japonskega papirja.

Pisma z vinjetami Jug 1 in Jug 2 so bila naslovljena skoraj izključno na Karla (Karol) Friedricha v Jurčičevo ulico 4 v Mariboru. To je bil naslov Mariborske tiskarne, kjer je bil Friedrich tehnični vodja (stanoval je v Prešernovi 22). Domnevamo lahko, da je bil Friedrich odgovoren za tisk vinjet in izdelavo uporabljenih raketnih in drugih žigov. Veliki adresar Maribora, Celja, Ptuja in občin bivše Mariborske oblasti. Tiskovna založba, Maribor 1935, str. 111 in 402.

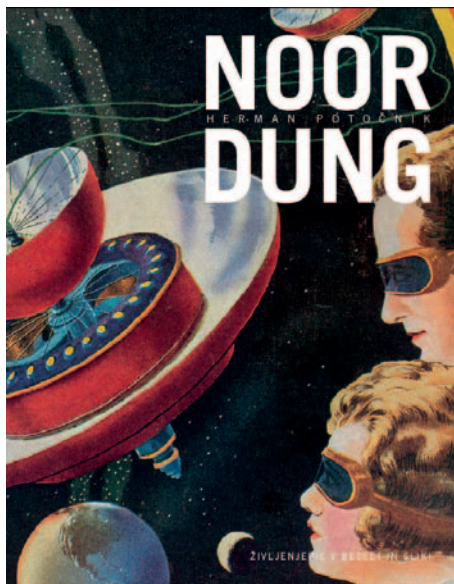
4 P. S.: Raketna pošta v Mariboru. Večer, 7. julij 1959, str. 4. Najdeni primerki raketne pošte v Hočah. Večer, 29. avgusta 1959, str. 4. Prva raketna pošta pri nas. Pred 24 leti so v Hočah izstrelili prvo poštno raketo. Delo, 7. septembra 1959, str. 8.

5 Odbor Družbe, poimenovane po Hermannu Obrehtu, je za raziskovanje vesolja veliko pozornosti posvečal sodelovanju znanstvenikov in inženirjev ter podpiral teoretične in eksperimentalne raziskave. Poglavitni cilj jim je bil teorijo rakete kot

prevoznega sredstva in vožnjo po vesolju uresničiti v praksi.

6 Hermann Walter Sieger: Raketenpost Katalog. 2. Auflage. Lorch 1969. Str. 15.

7 Presenetljivo je, da v članku niso omenjeni poskusi raketne pošte v Hočah leta 1935 kljub temu, da je isti časnik o tem nekaj mesecev pred tem že objavil. Ali kmalu: Poštna raketa? Morda bo našo pošto v ne tako daljni bodočnosti že prenašala: Poštna raketa? Večer, 1. maja 1960, str. 7.

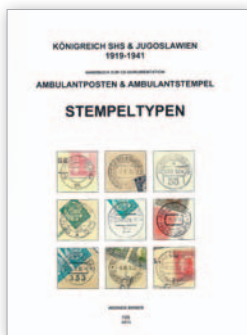
Gornje besedilo je objavljeno v knjigi Herman Potočnik Noordung, življenjepis v besedi in sliki, ki je izšla decembra 2013. Avtor v knjigi nadaljuje prispevek z zapisom o raketnih poštnih eksperimentih, ki so jih opravljali v letih 1960 do 1965 v okviru FD Maribor, toda več o tem v naslednji številki Nove filatelije. (B. Bračič)

Knjigo s 115 stranmi velikega formata (230 x 285 mm) po ceni 29,00 evrov lahko naročite na naslov: Umetniški kabinet Primož Premzl, Slovenska 8, 2000 Maribor ali po e-pošti: umetniski.kabinet@t-2.net.

Potujoče pošte in žigi potujočih pošt Kraljevine SHS in Jugoslavije 1919-1941 Priročnik k dokumentaciji na ploščku (CD)

Švicarski raziskovalec Werner Briner se je lotil zahtevne naloge, da nadgradi vedenje in objavljene podatke o potujočih poštah v času Kraljevine SHS in Jugoslavije 1919-1941, natančneje od 1. XII. 1918 do 10. IV. 1941. Rezultat njegovega dela je priročnik, ki obravnava tipe žigov potujočih pošt in poštних spremljevalcev na železnici in na ladjah rečne in ladijske plovbe, ter spremljajoči plošček (CD), na katerem so vsi doslej zbrani odtisi posameznih žigov relacij v eno in drugo smer.

Pri njegovem delu smo mu stali ob strani mnogi od Ljubljane do Beograda, tako s pridobivanjem zadevnih poštних virov (poštne odredbe ipd.), kot tudi s posredovanjem vseh razpoložljivih odtisov žigov potujočih pošt. Strokovno delo in odločitve so, z izjemo nekaj strokovnih konzultacij, njegove. Filatelistična zveza Slovenije je na koncu prevzela vlogo založnika ter predprodajno predstavitev, pridobila srbsko in makedonsko filatelistično zvezo k prednaročilu, kar je vse skupaj omogočilo tisk in prodajo celotne naklade.

Z nastankom nove države Kraljevine SHS, kasneje Kraljevine Jugoslavije, so nastale nove prometne povezave, tako

v železniškem kot pomorskem prometu. Dobri dve leti je trajalo, da je nova država poenotila sistem potujočih pošt in predvsem oštevilčenje posameznih linij. Pa tudi v nadaljevanju so vsako leto objave kurznih relacij in številkk prinašale nove spremembe. Ni torej tako neverjetno, da je ocenjeno število različnih odtisov žigov relacij v eno smer okoli 1.100. In še posebnost - le štiri relacije so imele žig samo v eno smer.

Avtor žige razvršča v pet kategorij in pri tem nadgrajuje dr. V. Višackega ("PTT Arhiv 25", Beograd 1988), saj v nadaljevanju svojo tipizacijo razširja in pogloblja. To mu je uspelo predvsem zato, ker je zbral zadostno bazo odtisov žigov – vir niso več samo prijazni zbiralci, pač pa tudi veliko materiala, ki je preko spleta ponujen na mnogih dražbah.

Marsikdo goji do ambulančnih žigov neko posebno simpatijo, čeprav je poglobljenih zbiralcev vendarle bolj malo. Prvi korak sedaj je lahko opredelitev svoje zatečene zbirke s pomočjo tega priročnika - in če kdo najde avtorju knjige nepoznani odtis, prosim, da sken takega žiga posredujete na e-naslov ipirc711@gmail.com (za g. Brinerja). V nadaljevanju bo mogoče prav ta priročnik spodbudil nekatere, da se bodo v to raznoliko in bogato področje markofilije dodatno poglobili.

Knjiga je napisana v nemškem jeziku; glede na sicer večjezično območje, ki ga pokriva, prevod žal ni bil izvedljiv. Za vse, ki knjige nimate, vas pa zanima – razprodana knjiga je na voljo tudi v knjižnici dr. A. Lavriča na sedežu FZS.

Igor Pirc (ipirc711@gmail.com)

Odtisi žigov poštinskih aparatov pri organizacijah v Sloveniji

Filatelistična zveza Slovenije je pred koncem leta 2013 izdala zbirko podatkov o odtisih poštinskih strojev, ki so bili (in so še) v uporabi pri različnih uporabnikih poštne storitve v Sloveniji iz časa uporabe poštne številke. Gre za zbir podatkov, ki so že bili objavljeni v Zbornikih FD Ljubljana št. XIV/2006, XV/2006, XX/2010, XXI/2011 in XXI-II/2013. Zbrani na enem mestu in v bolj priročnem formatu so za zbiralce in proučevalce tega poštne zgodovinskega gradiva primernejši.

Avtor Ivan Turk je zbral zavidljivo število odtisov poštinskih strojev in pripravil tudi njihovo osnovno razdelitev po uporabljenih poštinskih številkah v srednjem delu (žigu) teh odtisov. Znotraj tega je odtise razdelil po tipih zapisov desnega, »znamkovnega« ali frankovnega dela.

Zbir odtisov, lahko bi mu rekli tudi katalog, je razdeljen po poglavjih, ki obravnavajo odtise z uporabljenimi »jugoslovanskimi« poštinskimi številkami iz časa Jugoslavije, istimi številkami iz časa samostojne Slovenije in »slovenskimi« poštinskimi številkami brez nekoč šestice. Čeprav so bile poštne številke uvedene že leta 1971, vsebuje seznam odtise poštinskih strojev v glavnem od leta 1985 naprej, le nekaj (okrog 20) jih je iz let pred 1980, najstarejši iz leta 1975.

Žal obsežnemu zbiru podatkov o odtisih (le del odtisov je prikazanih v sami publikaciji in na priloženem CD-ju, saj bi prikaz celotne množice zbranih odtisov zahteval obseg enciklopedije), manjkajo določeni podatki. Avtor je sicer ugotovil in zapisal ter opisal odtise in razlike med njimi, ni pa se poglobil v ugotavljanje, od kod in zakaj so nekatere opisane razlike med njimi, kar je pravzaprav delo

raziskovalnih filatelistov. Očitno je to delo prepustil drugim.

Tako najdemo v katalogu na koncu prvega poglavja (Odtisi poštinskih strojev slovenskih organizacij v času Jugoslavije in uporabe jugoslovanskih poštne številke) zapis o odtisih brez imena organizacije, ki jih je uporabljala, nič pa ne zveemo o tem, kdo jih je uporabljal.

V IV. poglavju avtor našteje odtise poštinskih strojev, pri katerih sta poštne številke odhodnih in dohodnih poštne uradov različni, pri tem ne zveemo nič o tem, od kod in zakaj razlike, čeprav je vsa zgodba zelo enostavna.

Na delu odtisa, ki mu lahko rečemo žig, je v skladu s poštinskimi predpisi poštne številka in ime pošte, ki se pojavlja kot vstopna točka v sistem poštne prenoša. Samo na tej pošti lahko pooblaščen osebja iz organizacije, ki uporablja poštinski stroj, odda s tem strojem žigosane pošiljke, to namreč sledi iz pogodbe med Pošto in organizacijo kot uporabnikom poštne storitve. Zaradi sprememb se lahko na željo uporabnika poštinskega stroja ali Pošte poštne urad, ki je vstopna točka za nekega uporabnika, spremeni, kar pomeni spremembo v žigu kot delu odtisa poštinskega stroja.

Druga zgodba je poštne številke, ki je napisana kot sestavni del naslova organizacije, ki uporablja poštinski stroj. Da je ta različna od tiste v žigu, je lahko več vzrokov. V večjih krajih z več poštinskimi uradi vsi uradi nimajo v obsegu svojega dela tudi dostave pošiljk, torej bi bilo brezpredmetno dostavljati pošiljke v tak urad, čeprav pa naslovnik pri tem uradu oddaja svoje pošiljke. Da bi pri tem ne prišlo do zapletov, je Pošta odločila, da vsi naslovniki v mestih z več poštini-

mi uradi uporabljajo v svojih naslovih samo dve poštni številki, kar je zapisano v vsaki knjižici s poštними števkami, ki jih Pošta od časa do časa razdeljuje tako večjim uporabnikom poštних storitev kot vsem gospodinjstvom. Vsi uporabniki, ki nimajo poštnega predala, uporabljajo v naslovu poštno številko s tremi ničlami na koncu, uporabniki, ki imajo poštno predale, pa uporabljajo številko, ki ima na koncu dve ničli in enico. Primer: 2000 Maribor je naslov pošte za vse naslovnike brez poštnega predala in 2001 Maribor, za vse naslovnike, ki imajo poštni predal. Teh dveh številki ne more imeti nobena organizacija v odtisu žiga svojega poštinskega stroja, saj poštna urada s tema števkama ne obstajata, kar lahko preverite v seznamu poštних poslovalnic na spletni strani posta.si. Taka delitev poštних številki po naslovnikih z in brez poštnega predala obstaja samo v velikih mestih, običajno sedežih poslovnih enot Pošte Slovenije, ki imajo v naslovni poštni številki na koncu tri ničle.

Podobno je s posebnimi poštными števkami, ki jih imajo nekatere organizacije, ki sprejemajo veliko pošte. Primer: Kompas v Ljubljani ima posebno dohodno poštno številko 1514 Ljubljana in je seveda vpisana kot del naslova te organizacije. Enake številke v žigu (delu odtisa poštinskega stroja) ne more imeti, saj poštni urad s tako številko ne obstaja. Zato ima tam številko 1102, ker oddaja svoje pošiljke v poštнем uradu s to številko.

Podobne razlike lahko najdemo tudi pri manjših krajih, kot je recimo Ptuj, ki ima tri poštno urade, vendar je v knjižici s poštными števkami zapisana samo ena. Vsi naslovniki iz Ptuja imajo tako v svojih naslovih zapisano 2250 Ptuj, čeprav imajo lahko v žigu svojega poštinskega stroja tudi drugo številko, recimo 2249 ali 2251, odvisno pač od tega, v kateri

poslovalnici oddajajo svoje pošiljke. Sistem je povezan z uvedbo avtomatskega usmerjevalca poštних pošiljk v letu 1996, saj je osnovno vodilo za usmerjanje poštna številka.

Zapisano postavlja vprašanje, ali je bilo res smotno take odtise spraviti v posebno poglavje, saj je vse le posledica osnovnih določil poštnega prometa, ki pa jih zbiralci predmetov poštno zgodovine seveda morajo poznati.

Kljub zapisanim pomanjkljivostim objavljenega gre avtorju seveda priznanje za edinstveno zbirko specifičnega poštnozgodovinskega gradiva, za katerega do sedaj pri nas ni bilo posebnega zanimanja kljub temu, da je tako gradivo razmeroma poceni in nudi dovolj možnosti za raziskovanje, tudi za tekmovalno razstavljanje. Upamo lahko, da bo objava kataloga tega gradiva spodbudila koga od zbiralcev, da bo temu področju posvetil več pozornosti, saj je to, kot je zapisal sam avtor, tudi eden od namenov objave. Poleg tega je avtor zapisal, da se zaveda nepopolnosti objavljenih seznamov, ki so le osnova za nadaljnje delo pri odkrivanju in popisovanju tovrstnega gradiva. Za dodatno spodbudo lahko najdete v tej številki NF še kratek dodatek istega avtorja, ki govori o odtisih poštinskih strojev v času pred v priročniku obravnavanim obdobjem.

Za vse, ki jih »zgodba« zanima, ima izdajatelj na voljo še nekaj izvodov publikacij s priloženim CD-jem po ceni 25 evrov za kos. Naročite jih lahko pri Igorju Pircu: ipirc711@gmail.com.

Vse, ki boste pri pregledu vsebine omenjene izdaje ugotovili, da razpolagate z neobjavljenimi primerki, vabimo, da jih posredujete v uredništvo Nove filatelije, kjer se bomo v bodoče trudili ta sicer obširen seznam še dopolniti.

Nadaljevanje na strani 61

Jubilejna filatelistična razstava krožkarjev na OŠ Škofja Loka – mesto

Filatelistično društvo Lovro Košir, Škofja Loka je v sodelovanju z Osnovno šolo Škofja Loka – Mesto od 15. do 25. novembra 2013 pripravilo filatelistično razstavo ob 10-letnici filatelističnega krožka na tej šoli in praznovanju 80-letnice šole

Pravzaprav so filatelistične delavnice na tej šoli starejšega datuma, saj jih je vodil že starosta loških filatelistov, žal, pokojni Albert Murn. Filatelistično društvo Lovro Košir, Škofja Loka je leta 2005 prav na tej osnovni šoli prvič v svojem več kot 50-letnem delovanju organiziralo društveno tekmovalno

Študent Gašper Murn, bivši krožkar, pojasnjuje učenkam filatelistične zanimivosti razstavljenih zbirk

mladinsko filatelistično razstavo, poimenovano MLADINSKA LOKAFILA 2005. Mladi filatelisti, ki so takrat obiskovali dva filatelistična krožka, enega na Osnovni šoli Škofja Loka – Mesto, drugega na Osnovni šoli Cvetko Golar, so prvič prikazali svoje filatelistične zbirke. Razstavljal je 25 krožkarjev in še pet mladincev loškega filatelističnega društva.

Doris Kužel (levo), ravnateljica OŠ Škofja Loka – Mesto, s sodelavkama in predstavnicama Pošte Slovenija, poslovne enote Kranj, z zanimanjem spremljajo zabavni povezovalni program ob odprtju razstave

Na letošnji jubilejni FILATELISTIČNI RAZSTAVI KROŽKARJEV (2003 - 2013), je razstavljal 20 nekdanjih krožkarjev, ki so oblikovali in nato dopolnjevali svoje zbirke, ko so obiskovali filatelistični krožek na Osnovni šoli Škofja Loka – Mesto pod mentorstvom Janeza Cerkvénika in Srečka Beričiča. Tematske zbirke krožkarjev pripovedujejo zgodbe iz prazgodovine živali, o pticah, domačih in divjih mačkah, konjih, medvedih ter o življenju v rekah, jezerih in morjih; nato z njimi potujemo po turistični Sloveniji, spoznavamo stavbno dediščino Evrope in odkritje Novega Sveta (Amerike) pa minerale in že nas presenetijo z vrhunskim poznavanjem športov kot so atletika, nogomet, košarka ter športe na snegu in ledu. Poučijo nas, kako naj zbiramo pošne znamke, priložnostne in redne pošne žige, maksimum karte, razna pisma, dopisnice, paketne spremnice, skratka vse, kar je

povezano s pošto in njeno zgodovino.

Vsi mladi razstavljalci, nekdanji krožkarji na Osnovni šoli Škofja Loka – Mesto, so prejeli visoka odličja za svoje eksponate na številnih društvenih (LOKAFILA), državnih (FIRAMLA, COLLECTA) in mednarodnih filatelističnih razstavah (ME-GA-LO PHILA, EURO-PHILA, MARIBOFILA 2012, ENO OKNO KRANJ). Nekaj diplom smo tudi razstavili.

Odprtje razstave so povezovala tri učenke, ki so v duhovitem tekstu predstavile zgodovino znamke. V pozdravnem nagovoru je Doris Kužel, ravnateljica šole, pohvalila tako kvalitetne zbirke mladih razstavljalcev, kakor filatelistično razstavo, ki je popestrila jubilejno leto šole. Izrazila je posebno zahvalo obema dolgoletnima mentorjema in zadovoljstvo, da se je spet srečala z nekdanjimi učenci – filatelisti, ki nadaljujejo šolanje na srednjih šolah, univerzi ali so celo že v svojem poklicu.

Predsednik društva Srečko Beričič in tajnik loških filatelistov Matjaž Metaj sta podelila spominske plakete nekdanjim

Srednješolka Nuša Cerar (v sredini) in vsi krožkarji so prejeli spominsko plaketo za razstavljene eksponate

krožkarjem. Razstavo si je ogledal tudi Miha Ješe, župan Občine Škofja Loka.

Na izpostavljenem okencu Pošte Slovenije so mladi obiskovalci s priložnostnim poštnim žigom pridno žigosali dotiskane dopisnice, ki jih je pripravilo loško filatelistično društvo v počastitev jubilejev.

Srečko Beričič
(srecko.bericic@yahoo.com)

Olimpijski dan na II. OŠ Celje

Filatelistična razstava na II. OŠ Celje (foto: V. Ferant)

Olimpijski komite Slovenije je na podlagi razpisa MOK v okviru programa Ena šola ena država (One School One Country) izbral za sodelovanje II. OŠ Celje in jo povezal s šolo iz Rusije.

Na šoli so 15. januarja pripravili dogodek, kjer so predstavili olimpijske igre na način, kot ga vidijo otroci. Dopoldan so izvedli šolsko olimpijado za učence od 1. do 5. razreda, kjer so vsi učenci kot športniki sodelovali v za to priložnost prirejenih zimskih športih: smučarskih skokih, biatlonu, hitrostnem drsanju, bobu in hokeju. Popoldan pa so pripravili prireditev, na katero so po-

vabili člane Olimpijskega komiteja Slovenije, bivše celjske olimpijce in predstavnike staršev. V središču pozornosti sta bila Miroslav Cerar in Petra Majdič.

Poleg likovne razstave ter razstave vseh športnih znamk, izdanih na našem ozemlju, smo tudi v filatelističnem krožku, ki deluje na šoli pod vodstvom mentorja Srečka Meha in veliki pomoči ravnatelja Igorja Topoleta, pripravili filatelistično razstavo, posvečeno zimskim olimpijskim športom in igram v Sočiju.

Veni Ferant (veni.ferant@gmail.com)

Dobitnik dveh olimpijskih medalj iz Calgarya 1988 Matjaž Debelak si ogleduje filatelistično razstavo.

Gostje na šolski prireditvi so si prireditev z zanimanjem ogledali. Od leve P. Majdič in M. Cerar

Naj maksimum karta 2013

Ob koncu leta 2013 sem na e-naslove društev poslal povabilo, naj mi pošljejo maksimum karte, pripravljene iz znamk, ki so izšle v letu 2013. Pojasnjen je bil namen; izbrali bomo tisto, ki nas bo zastopala na mednarodnem tekmovanju, ki ga že nekaj let pripravlja Komisija za maksimumafilijo pri FIP.

Žal sta se odzvali samo dve društvi. Iz DZ Ajdovščina–Nova Gorica so mi poslali dve MK, ki so jih pripravili, iz FD Idrija pa so me obvestili, da lahko MK, ki so jih pripravili, najdem na spletni strani njihovega društva. Drugi pa nič.

V prvih dneh februarja 2014 sem dobil od predsednika omenjene FIP komisije obvestilo, da je uprava FIP na sestanku v Rio de Janeiru novembra 2013 potrdila že junija 2012 v Jakarti sprejete dopolnitve FIP Pravilnika o ocenjevanju eksponatov maksimumafilije. Spremembe se nanašajo v glavnem na uporabo osebnih znamk in znamk privatnih operaterjev.

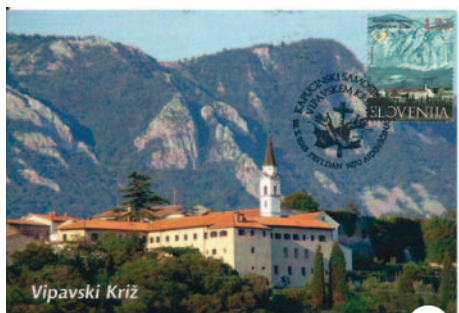
Za izdelavo MK so tako ustrezne poštne znamke in znamke privatnih operaterjev pod enakimi pogoji. Privatni poštni operaterji so organizacije, ki se ukvarjajo enako kot (praviloma državne) pošte s prenosom pošiljk in imajo za to ustrezno pooblastilo (koncesijo) od odgovornega državnega organa (pri nas APEK). Med poštne znamke štejejo tudi take, ki jih je pošta izdala po naročilu strank (organizacije, posamezniki), to so osebne znamke. Toda za pripravo MK jih lahko uporabimo le pod pogojem, da so dosegljive širšemu občinstvu. Pri

tem določilo, ki je enako tudi za uporabljene razglednice, pri nas večkrat prihaja do problema. Društva, ki naročijo osebne znamke, teh ne želijo prodajati posebej, ampak prodajajo samo gotove izdelke, narejene MK. Kot sem zapisal, je enaka »zgodba« z razglednicami. Zadnji takšen dogodek, ki se ga spomnim, je iz Postojnske jame. Organizatorji so prodajali MK, niso pa želeli prodati samo razglednice, iz katere je nastala. V takih primerih lahko ugotovimo, da izdelek na ustreza kriterijem za MK, in to torej NI MK; eksponat s takimi izdelki prejme nižje ocene. Pri izbiri znamke velja še naslednje: pri enakem motivu ima prednost znamka, ki jo je izdala Pošta po svojem programu.

Pred vami so maksimum karte, ki so nastale v letu 2013; seveda samo tiste, za katere vem. Vabim vse, da mi pomagata izbrati tisto, za katero bi lahko rekli da je »Naj MK iz leta 2013«. Izbiro pošljite na moj e-naslov (spodaj), ali na poštni naslov Stantetova 6, 2000 Maribor. Glasovanje bo zaključeno 25. marca 2014.

Bojan Bračič (bojan.bracic@triera.net)

Vabim vse, ki se pri nas ukvarjajo z maksimumafilijo, da se mi javijo. Tako bomo lahko znotraj FZS imeli sekcijo za to področje zbiranja in vse bom lahko direktno sproti obveščal o zanje zanimivih dogodkih, morebitnih spremembah pravil, tekmovanjih kot je tokratno itd.

9

10

11

12

13

Za Naj maksimum karto 2013 glasujete tako, da sporočite številko, ki je zapisana ob izbrani maksimum karti.

Brasiliana 2013

Gostiteljica ene od lanskih svetovnih filatelističnih razstav je bila po površini največja južnoameriška država Brazilija. Razstavo BRASILIANA 2013 so pripravili ob 130. obletnici izida prve brazilske poštne znamke, slavnega bikovega očesa, in 300-letnici pošte v Braziliji.

Brazilija je bila nekdaj portugalska kolonija; ko je portugalski kraljevi dvor pred Napoleonom pribežal tja, je bil Rio de Janeiro celo glavno mesto Portugalske. Leta 1812 se je Brazilia osamosvojila, do leta 1910 ostala kraljevina, potem pa so proglasili republiko.

Eksponati poštne zgodovine.

Dandanes je dežela pomembna članica skupine držav BRICS, gospodarsko se razvija, pravtako pa se mednarodno uveljavlja kot organizatorica velikih športnih dogodkov (svetovno prvenstvo v nogometu 2014, poletne olimpijske igre 2016). V ta krog sodi verjetno tudi

Nacionalni komisarji v pričakovanju sestanka. Od leve: Boncho Bonev, Bolgarija, Igor Pirc, Ivan Liбриč, Hrvaška in Raul Leitao, Portugalska.

svetovna razstava BRASILIANA 2013, ki je potekala od 16. do 24. novembra 2013 v preurejenih pristaniških halah v Rio de Janeiru. Razstave se je udeležilo

Delavnica za mlade.

73 držav s 731 tekmovalnimi eksponati vseh tekmovalnih razredov FIP.

Razstavne dvorane so bile prijetne, svetle in domiselno opremljene s povečanimi reprodukcijami brazilskih znamk, ustrezno tekmovalnemu razredu. Posebej je bil na razpolago oder in dvoranica za otvoritveno svečanost ter različne spremljajoče dogodke. Posebna dvorana je bila namenjena mladini

Utrinek z odprtja razstave.

Tudi to je Rio – pa naj še kdo reče, da je filatelija dolgočasna.

in tam se je res dogajalo. Vsak dan so prihajale velike skupine otrok, katerim so pripravljali družabne dogodke. Ene-ga od teh je pripravila celo filatelistična družina Librić, natančneje mladinska mentorica Željka Librić, in sicer kot promocijo motivov živali in rastlin na hrvaških znamkah.

V predprostoru, kjer so bile gostinske mize razstavne menze, so bile na pale-tah razpostavljene različne rastline, ki so s svojimi sadeži poznane kot posebnosti tudi pri nas, za njih pa so seveda

Komisar I. Pirc ob vhodu na razstavišče.

običajno sadje. Ob vsaki je bila povečana znamka z ustreznim motivom iz redne serije Sadje, ki je bila v uporabi pred leti.

V organizacijskem delu so bile tudi rezerve, kar smo občutili predvsem komisarji. Pomembno je seveda, da so sodniki svoje delo opravili temeljito. Nekaj pripomb je bilo le na trojico, ki je obravnavala poštne zgodovinske zbirke iz območja jugovzhodne Evrope.

Pripravljenih je bilo nekaj seminarjev na temo Kako pripraviti in ocenjevati razstavno zbirko s področij tradicionalne filatelije, poštne zgodovine, poštних celin in tematike, seveda v ločenih sku-

Levo Igor in Metka Pirc ter ekonomski ataše RS v Braziliji Ivan Majcen s soprogo.

pinah. FIP v zadnjih letih preko posameznih komisij pripravlja razdelano in poučno gradivo, ki je koristno tako pripravljavcem zbirk, kot tudi poenotenju sodniškega dela.

Glavni sponzor Brazilska pošta je dva tedna pred odprtjem presenetila z novim uradnim hotelom razstave, ki se je s tem s 15 oddaljil na 25 km od razstavišča. Tako veliko oziroma razpote-gnjeno je mesto Rio de Janeiro. Mesto. Rezultati naših razstavljavcev so bili objavljene že v prejšnji številki NF, najdete pa jih tudi na spletni strani www.fzs.si.

Igor Pirc (ipirc711@gmail.com)

70. obletnica partizanske izdaje Prešernove Zdravljice in 70. obletnica poboja 50 talcev v Škofji Loki

70. obletnico dveh pomembnih dogodkov so škofjeloški filatelisti zabeležili z dvema razstavama v avli OŠ Škofja Loka-Mesto; Pisano besedo na znamkah od 4. do 14. februarja 2014 skupaj z občinsko proslavo v počastitev slovenskega kulturnega praznika.

Proslavili smo 170. obletnico Zdravljice, ki jo je dr. France Prešeren napisal novembra leta 1844 (objavljena je bila šele po marčni revoluciji leta 1848

J. Cerkvenik in V. Guštin sta predstavila svoja eksponata.

v Bleiweisovih Novicah) in 70. obletnico spominske izdaje Prešernove Zdravljice v partizanskem tisku leta 1944. Prva partizanska publikacija v spomin Zdravljice je bila zgibanka, v četrto zganjen list, ki ga je pod naslovom Stoletnica Prešernove Zdravljice izdal Pokrajinski odbor za Primorsko Slovenijo. Na občinski proslavi v Škofji Loki pa sta Muzejsko društvo in Knjižnica Ivana Tavčarja predstavili faksimile prve ilustrirane izdaje Prešernove Zdravljice iz 3. številke časopisa Triglavski odmevi, glasila XXXI. divizije IX. Korpusa. Natisnili so jo med 21. februarjem in 27. marcem 1944, v tehniki Partizanskega dnevnika, ki je delala pod Labinjem, med Cerknim in Spodnjimi Novaki, v okrog 200 izvodih. Pobudo za objavo je

dal Drago Lovrič, ki je napisal tudi uvodnik Ob stoletnici Prešernove Zdravljice, ilustracije pa je izdelal slikar Dore Klemenčič – Maj. V ponatisu so objavljeni tudi osebni spomini Toneta Mlakarja in Dušana Fortiča, ki sta leta 1944 sodelovala pri izidu partizanske Prešernove Zdravljice.

Loški filatelisti smo izdali priložno stno dopisnico s poštnim žigom, 4. 1. 2014, v sodelovanju z akademsko slikarko Majo Šubic, ki je kolorirala naslovno stran Zdravljice, po originalu ilustracije Dora Klemenčiča – Maja.

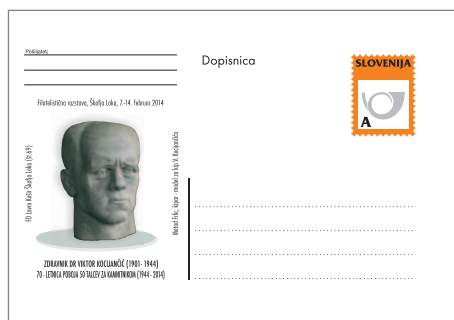
Razstavljali so priznani filatelisti: dr. Janez Cerkvenik, dr. Veselko Gustin, Bojan Šesek in Janko Štampfl. V obliki dokumentarnega filatelističnega gradiva so predstavili celostni zgodovinski razvoj slovenske pisane besede, od Brižinskih spomenikov pa vse do danes. Nekaj razstavnih vitrin smo v celoti praznično posvetili pesniku Prešernu (Janko Štampfl), eno pa partizanski pošti Prešernove brigade (dr. Veselko Gustin).

J. Cervenik v družbi z M. Frlicem (desno)

Ob 70. obletnici nacističnega poboja petdesetih talcev za Kamnitnikom v Škofji Loki, 7. februarja 2014, je Občina Škofja Loka v sodelovanju z Združenjem borcev za vrednote NOB Škofja Loka, v Aleji zaslužnih Ločanov odkrila spominsko obeležje enemu izmed talcev, zdravniku dr. Viktorju Kocijančiču. Predsednik Filatelističnega društva Lovro Košir, Škofja Loka mag. Srečko

člana FD Ljubljana, Slovenci v Ducejevih taboriščih. Zbirki obsegata okoli 300 razstavnih listov filatelističnega gradiva iz obdobja pred in med drugo svetovno vojno: pisma, dopisnice in žige iz koncentracijskih taborišč, skratka avtentične dokumente ter spominske ovitke, znamke in dopisnice, s katerimi je nekoč PTT Jugoslavije, nato pa Pošta Slovenije obeležila te dogodke.

Predsednik FD Lovro Košir po odkritju kipa talcu V. Kocijančiču vabi na priložnostno razstavo.

Beričič je po slovesnosti povabil vse prisotne v avlo OŠ Škofja Loka – Mesto na odprtje filatelistične razstave z ek-sponatoma dr. Janeza Cerkvenika NOB na Škofjeloškem in dr. Veselka Gustina,

Loški filatelisti smo izdali priložnostno poštno dopisnico z dotiskom modela, ki ga je izdelal akademski kipar Metod Frlic za kip dr. Viktorja Kocijančiča in priložnostni poštni žig z njegovim likom.

Obe filatelistični razstavi so si ogledali poleg ljubiteljev filatelije še številni osnovnošolci, posebno pa so jo pohvalili člani Muzejskega društva Škofja Loka in udeleženci odkritja spominskega obeležja dr. Viktorju Kocijančiču.

Srečko Beričič
(srecko.bericic@yahoo.com)

Priložnostna razstava na Visoki šoli za varstvo okolja

Neutrudni promotor filatelije Tone Petek je prvo letošnjo razstavo pripravil že 15. januarja v prostorih Visoke šole za varstvo okolja v Velenju. V desetih vitrinah je pod naslovom Varstvo okolja in narave nanizal ogrožene in zaščitene rastlinske in živalske vrste in nekaj drugih z varstvom okolja povezanih detajlov. S tem je ponovno pokazal, da lahko filatelijo zanimivo povežemo s katerokoli temo.

Na odprtju razstave je spregovoril dekan visoke šole docent dr. Boštjan Pokorny, direktorica mag. Milena Pečovnik, v imenu FZS je vse pozdravil

Bojan Bračič, o sami razstavi pa je nekaj besed povedal njen avtor. Za kulturni program je poskrbel trio klarinetov. Na šoli so pripravili priložnostne kartice in dve osebni znamki, na pošti v Velenju pa je bil ta dan v uporabi priložnostni poštni žig. Prisotni študentje so si z zanimanjem ogledali razstavljeni, zagotovo pa so si vse skupaj kasneje ogledali še vsi drugi (postavljena je bila do 15. februarja 2014), saj je stala v prostoru pred predavalnicami.

Bojan Bračič
(bojan.bracic@triera.net)

Po odprtju razstave od leve: Tone Petek, Bojan Bračič, Gregor Zidanšek (Pošta Slovenije), Milena Pečovnik in Boštjan Pokorny (foto: V. Ferant)

Poštninski stroji danes

Na Pošti sem dobil zanimiv podatek o uporabi poštninskih strojev v Sloveniji ob koncu leta 2013. Skupaj jih je 227, od tega daleč največ na območju PE Ljubljana (142). Vsi so v lasti uporabnikov. Včasih je bilo to drugače in so bili poštninski stroji v lasti pošte, uporabniki pa so si jih sposojali.

Zanimanje za tak način označevanja plačane poštnine upada, saj je treba v tem primeru poštnino plačati vnaprej, ko na Pošti poštninski stroj »navijejo« na določeno vrednost, ki se potem odšteva. Danes mnogi uporabniki raje delajo po pogodbah (poštnina plačana) in potem ob koncu obračunskega obdobja plačajo poštnino za predane pošiljke za nazaj.

Določanje poštnih števil za naslovnike pa ni odvisno samo od avtomatskih

usmerjevalcev. Sistem se je spremenil tudi zaradi racionalizacije, ko so začeli pogosteje spreminjati dostavne okoliše. Ni nujno, da na isti naslov ves čas dostavljajo pošto iz istega poštnega urada (filialke). Če bi vsakokrat pri tem spreminjali poštno številko naslovnikov, bi bil pravi kaos, zato je sistem nastavljen tako, kot sem zapisal.

Racionalizacija poštnega poslovanja vodi celo tako daleč, da danes pošiljke za naslovnike v Miklavžu na Dravskem polju ne nosijo več pismonoše iz te pošte, temveč jih dostavljajo direktno iz poštnega centra v Mariboru; tako odpade prevoz sklepa na pošto Miklavž. Takih primerov je v Sloveniji že čez 100, poštnih števil v naslovih pa naslovnikom v takih primerih ni treba spreminjati.

Bojan Bračič (bojan.bracic@triera.net)

FND Celje ponovno aktivno

Zaradi zdravstvenih problemov dosedanjih funkcionarjev društva, je delo v društvu v zadnjem letu skoraj v celoti zamrlo. Član društva, sicer »prvi gibalec« marsikatero filatelistične akcije, Tone Petek pa je s precej agitacijskega dela društvo prebudil iz nezavidljivega

Tone Petek pojasnjuje zbranim, kako si je zamislil reševanje nastalih problemov (foto: V. Ferant)

stanja. Na sestanku, ki bi mu lahko rekli ponovno rojstvo, vršil se je 8. januarja 2014 v prostorih Društva upokojencev v Celju, so funkcionarji, ki zaradi zdravstvenih težav dela ne morejo več opravljati, odstopili in izvoljen sta bila novi predsednik in novi distributer znamk.

Od leve: B. Bračič, Tone Arnol in Martin Velikanje (foto: V. Ferant)

Novi predsednik je Martin Velikanje, sicer izdajatelj kataloga Slovenika, za distribucijo znamk, ki jih člani naročajo

preko društva, pa bo skrbel Ivan Ribič. V imenu FZS je vse pozdravil podpredsednik Bojan Bračič in v spodbudo za nadaljnje delo povedal nekaj o zgodovini filatelije v knežjem mestu ter dal nekaj

Od leve: Tone Petek, Štefan Zabret in Ivan Ribič (foto: V. Ferant)

nasvetov iz dolgoletne prakse, kako se lotiti reševanja nakopičenih problemov.

Storiti bo treba še marsikaj, toda upati je, da se bo še kdo pridružil delovni ekipi (nekaj novih članov, ki so obljubili pomoč, se sestanka žal ni moglo udeležiti) in da bo društvo spet zaživelo.

Bojan Bračič
(bojan.bracic@triera.net)

Nagradna uganka

*Rešitev nagradnega vprašanja iz prejšnje številke Nove filatelije je bila za ljubitelje slovenske filatelije enostavna. Pravilno geslo iz križanke je bilo **verigarji**. Žreb je nagrado, Letno mapo znamk 2011, dodelil Ivanu Krašnji iz Maribora. Nagrajencu čestitamo. Nagrado je že prejel iz rok sestavljavca nagradne križanke.*

Iz zakladnice slovenskih rekov*: »Komu skače kuzla v rit.«

Mnogokrat se sprašujemo, kaj izvorno pomenijo razni reki, ki jih sicer še uporabljamo, a se je prvotni smisel oddaljil od našega današnjega načina življenja.

Eden takih rekov je: "Da nekomu kuzla v rit skače".

* Rek ali frazem je stalna besedna zveza v obliki kratkega stavka, ki se uporablja za izražanje določenega mnenja, življenjskega pravila

Tokrat je nagradno vprašanje razlaga tega reka. Najboljši ali še bolje, najboljpravi odgovori bodo šli v bobena nagrade. Odgovore na nagradno vprašanje je treba poslati najpozneje do 20. aprila 2014 na naslov FZS.

Igor Pirc (ipirc711@gmail.com)

Slovenske znamke ponovno v svetovnem vrhu

Bralci spletne strani Stamp News International Com, ki se predstavlja kot Made in clouds, torej v oblakih – kot je danes informatika postavljena, so izbirali najbolj priljubljene znamke leta 2013.

Na prvo mesto se je uvrstil blok z eno znamko Poštni urad v Postojnski jami, skupna izdaja Pošte Slovenije in Avstrijske pošte. Predlog za motiv je prišel iz uprave Postojnske jame, idejo za skupno izdajo z Avstrijci je prispevala FZS, blok je oblikoval naš priznani oblikovalec Matjaž Učakar. Vsi skupaj smo pripravili veličastno predstavitev v Postojnski jami, ki je imela mnogo gostov – jamski vlakci so s posebno vožnjo prepeljali v notranjost jame preko 240 udeležencev. Na Dunaju, kjer sta se predstavili Slovenska Pošta in FZS avstrijskim zbiralcem na Dnevu odprtih vrat, je prireditev obiskalo okoli 800 avstrijskih zbiralcev.

Zgodba o uspehu se nadaljuje, na drugo mesto se je namreč uvrstila nova posebnost v svetovni filateliji, prve sla-

ne znamke na svetu. Ideja prihaja iz FD Piran, oblikovalec je zopet Matjaž Učakar, uresničevalec slane zamisli pa Pošta Slovenije.

Nikakor pa ne moremo mimo vas, spoštovani zbiralci. Očitno so vas lanske izdaje znamk pa mogoče tudi dogodki ob predstavitvah tako navdušili, da ste pridno glasovali na spletni strani Stamp News International Com in dodatno pripomogli k temu uspehu.

Več na spletni strani: Most popular stamps 2013 by our readers' opinion <http://feedly.com/e/Lu4vWdZO>

Igor Pirc (ipirc711@gmail.com)

Vse slovenske
znamke iz leta 2013
na enem mestu!

POŠTNE ZNAMKE

VABLJENI K NAROČILU LETNE MAPE ZNAMK 2013

Letna mapa znamk 2013 vsebuje vse redne in priložnostne poštne znamke, izdane v letu 2013. Mapa je lahko odlično darilo, nepogrešljiva pa je za tiste zbiratelje, ki hranijo celotne letnike znamk.

Mapa ne vsebuje zvežčkov, doplačilnic in malih pol.

**Naročila na Pošta Slovenije d.o.o.,
Oddelek filatelije, SI – 2500 MARIBOR,
info@posta.si ali na + 386 2 449 2243.**

Zanesljivo vsepovsod
POŠTA SLOVENIJE
POŠTA IN FINANCE